

BAGGENSSTÄKETS KULTURRESERVAT

Föreskrifter – Avgränsning – Skötselplan

Beslutad i kommunfullmäktige 16 mars 2026

Dnr NTN-2023-00024

Dnr KFKS-2025-00987

Beslut om bildande av Baggensstäkets kulturresevat i Nacka kommun

Nacka kommuns beslut

Nacka kommun beslutar med stöd av 7 kap. 9 § miljöbalken att förklara det område som avgränsats på bifogad karta (bilaga 1) som kulturresevat. Resevatets namn ska vara Baggensstäkets kulturresevat.

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Nacka kommun bifogad skötselplan (bilaga 3) med mål, riktlinjer och åtgärder för resevatets skötsel och förvaltning. Förvaltare för kulturresevatet ska vara Nacka kommun, natur- och trafiknämnden, i enlighet med 2 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Miljö- och stadsbyggnadsnämnden är tillsynsmyndighet.

Beslutet riktar sig till allmänhet, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden inom resevatetsområdet berörs.

Uppgifter om resevatet

Namn	Baggensstäkets kulturresevat
Kommun	Nacka
Socken	Boo
Naturgeografisk region	Roslagens kust och skärgård (25a)
Läge	Resevatet ligger i kommundelen Boo i Nacka, cirka tre kilometer söder om Orminge centrum.
Fastigheter inom området (fastighetsägare)	Lännersta 1:12 och del av Lännersta 1:13 (JM AB), del av Lännersta 1:17 och Lännersta 1:18 (okänd), del av Lännersta 1:101, Lännersta 1:372 och 1:377 (privat), del av Lännersta 11:162 (Fastighetsbolaget Lännersta 11:162 AB, C/O Sehlhall Fastigheter), del av Lännersta 10:1 (Nacka kommun).
Rättigheter	Inom resevatet finns vid tiden för beslutet flera olika rättigheter, bland annat för väg.
Areal	6,9 hektar varav 5,6 hektar land.

Syftet med kulturresevatet

Syftet med kulturresevatet är att bevara, utveckla och tillgängliggöra området värdefulla kulturmiljöer och biologiska mångfald. Fornlämningar, kulturhistoriska lämningar samt park- och trädgårdshistoriska inslag ska bevaras och utvecklas, liksom området gamla hållmarkstallskogar, lövrika barrskogar, lövskogslundar och strandzoner. Syftet är också att inom ramen för bevarande av kulturmiljöer och biologisk mångfald tillgodose behovet av ett tätortsnära naturområde för rekreation.

Reservatets kulturhistoriska värden är knutna till områdets strategiska läge vid vattenvägen in mot Stockholm med försvarshistoriska, kommunikationshistoriska och bebyggelsehistoriska lämningar från skilda tider. Områdets naturvärden är främst knutna till gamla träd, såväl tall som ädellöv, med biologiskt värdefulla strukturer. Rekreativvärdet består av kombinerade kultur- och naturupplevelser samt närheten till vatten.

Syftet ska uppnås genom att:

- De kulturhistoriska sammanhangen bibehålls och kulturmiljöns läsbarhet förstärks genom riktade vård- och informationsinsatser så att kulturmiljön blir en berikande del av upplevelsen i reservatet.
- Fornlämningarna och de kulturhistoriska lämningarna hålls fria från träd- och buskvegetation där så är möjligt utan att naturvärden påverkas negativt.
- Fornlämningarna och de kulturhistoriska lämningarna skyddas från skador och slitage i samband med markarbeten och skötselåtgärder.
- Visuella samband mellan skansar och slagfält förstärks i det historiska landskapet där så kan ske utan allvarlig skada på områdets naturvärden.
- Den gamla trädgårdsmarken centralt i reservatet öppnas upp och om möjligt restaureras.
- Det halvöppna landskapet sköts genom kontinuerlig slåtter eller bete som även gynnar flora och fauna.
- Invasiva och andra främmande arter som spridit sig i reservatet hålls tillbaka.
- Gamla och grova träd av framför allt tall och ädellöv friställs.
- Yngre ekar och tallar gynnas genom röjning eller friställning så att de utvecklas till stora solitärträd som förstärker områdets karaktär. Förekomsten av ädellöv, klibbal, hålträd, bärande buskar och välutvecklade bryn ska särskilt värnas.
- Död ved från skötselinsatser lämnas kvar på utvalda platser.
- Rekreativstråk bevaras genom återkommande röjningar i anslutning till stigar och vägar samt genom att underhålla strandskoning och bryggor. De stränder som har en naturlig karaktär bibehålls som naturstränder utan anläggningar.

Föreskrifter

För att tillgodose syftet med resevatet beslutar Nacka kommun med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att nedan angivna föreskrifter ska gälla i resevatet.

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområde

I kulturresevatet är det förbjudet att:

1. avverka eller skada träd och buskar eller utföra annan skoglig åtgärd,
2. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle,
3. skada bottenflora eller -fauna,
4. gräva, spränga, schakta, dika, borra, utfylla, tippa eller utföra annan mekanisk markbearbetning i mark eller vatten,
5. uppföra byggnad, mast, torn eller annan anläggning i mark eller vatten,
6. anlägga väg, parkeringsplats, eller asfaltera befintlig grusväg,
7. dra fram ledning i mark, berg, luft eller vatten,
8. kalka, använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel eller gödselmedel,
9. på land framföra motordrivet fordon annat än för områdets skötsel,
10. på land anlägga uppställningsplats för båtar eller andra fordon och maskiner,
11. anordna alla typer av upplag, inklusive snöupplag, annat än tillfälligt i samband med resevatets skötsel,
12. anlägga bryggor, annat än vad som anges på beslutskarta,
13. belysa området, annat än vid lekplatsen inom område A på beslutskarta.

Undantag från föreskrifterna anges i punkt D nedan.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare, arrendatorer och annan innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas att tåla följande anordningar och åtgärder för att tillgodose syftet med resevatet:

1. utmärkning av resevatets gräns, stigar och gångvägar samt uppsättning av resevatsskyltar och övriga informationsskyltar,
2. vård- och restaureringsåtgärder vid fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar,

3. återskapande av historiska trädgårdsinslag samt om lämpligt uppförande av mindre trädgårdsbyggnad efter genomförd historisk utredning,
4. anläggande och underhåll av sittplatser, bänkbord, grillplats, spänger, enklare trätrappor, ledstänger, papperskorgar, stängsel och liknande anordningar,
5. underhåll av gångvägar och stigar samt vid behov tillförsel av slitlager av grus för att öka tillgängligheten,
6. natur- och kulturmiljövårdande skötselåtgärder såsom gallring, röjning, frihuggning, ringbarkning, randbarkning, veteranisering av träd, kvarlämnande och skapande av död ved, vasslätter, slätter samt betesdrift och stängsling för bete,
7. åtgärder för att gynna fisklek samt återställning av bäckfåra vid resevatets östra gräns,
8. åtgärder i syfte att minska utbredning samt förebygga etablering och spridning av invasiva främmande arter eller ej önskvärda främmande arter som inte klassas som invasiva,
9. arkeologiska utredningar, provtagningar eller undersökningar av växt- och djurlivet samt förhållanden avseende naturmiljö, kulturmiljö och friluftsliv i resevatet,
10. uppsättning och kontroll av fågelholkar, fladdermusholkar, insektsfällor eller liknande åtgärder,
11. flytt eller nedtagning av träd som fallit eller riskerar att falla över stig, väg, fast egendom och/eller bryta sönder fornlämning eller kulturhistorisk lämningsskonstruktion.

Åtgärder beskivs närmare i gällande skötselplan.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken

I resevatet är det förbjudet att:

1. gräva, hacka, borra eller på annat sätt skada berg, jord, markyta eller sten,
2. fälla eller på annat sätt skada såväl levande som döda träd och buskar,
3. skada vegetation genom att gräva upp växter eller ta bort mossor, lavar eller vedlevande svampar,
4. göra upp eld annat än på anvisad grillplats,
5. medföra okopplad hund,
6. övernatta,
7. cykla annat än på anlagda grusade vägar,
8. på land framföra motordrivet fordon,
9. sätta upp skylt, affisch, orienteringskontroller eller liknande anordning annat än tillfälligt i samband med exempelvis föreningsverksamhet, skolverksamhet och tillåtna tävlingar,
10. ställa upp eller förvara båtar på land samt ställa upp eller parkera husvagn eller husbil,

Utan reservatsförvaltarens tillstånd är det förbjudet att:

11. anordna tävlingar, marknader, event eller liknande verksamheter med fler än 50 personer, med undantag för aktiviteter som anordnas av skolor och förskolor för deras elever.

Inom reservatet gäller förutom föreskrifterna även andra lagar och bestämmelser, se rubriken *Upplysningar*.

D. Undantag från föreskrifterna

Föreskrifterna under A och C ovan ska inte utgöra hinder för följande:

1. reservatsförvaltaren eller den som förvaltaren utser får utföra de åtgärder som anges i föreskrifterna B1-B11,
2. underhåll och anläggning av bryggkonstruktioner inom utpekade områden på beslutskarta samt rivning av befintliga bryggkonstruktioner som är utanför utpekade områden,
3. anläggning och underhåll av lekplats och gångväg inom område A på beslutskarta samt anläggning och underhåll av dagvattenanläggningar i direkt anslutning till område A på beslutskarta,
4. arkeologiska undersökningar, samråd ska ske med reservatsförvaltaren innan åtgärdena utförs,
5. varsam restaurering av strandpromenaden som där det är möjligt kan breddas genom tillförsel av bärlager och slitlager av grus med anpassning till befintliga träd och terräng,
6. restaurering och underhåll av strandskoningar längs med strandpromenaden,
7. erforderlig skötsel, renovering och underhåll av befintliga ledningar. Åtgärdena ska ske i samråd med reservatsförvaltare,
8. nyetableringar och underhåll av sjösäkerhetsanordningar och sjövägmärken samt underhåll av objekt utpekade som riksintresse för sjöfarten eller andra objekt väsentliga för sjöfarten,
9. åtgärder i vattenområdet som krävs för farledens drift såsom till exempel röjning av växtlighet, underhållsmuddring eller andra åtgärder som krävs för att säkerställa farledens djup,
10. pågående verksamheter och underhåll av befintliga anläggningar som omfattas av officialrätter eller inskrivna servitut.

Ovanstående undantag gäller reservatsföreskrifterna. Kommunen upplyser om att oavsett undantag kan prövning enligt andra bestämmelser i miljöbalken, kulturmiljölagen eller annan lagstiftning erfordras.

Upplysningar

Reservatsbeslutet gäller från den dag det vunnit laga kraft med undantag för de föreskrifter som meddelats med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken, vilka gäller omedelbart även om de överklagas.

Nacka kommun får meddela dispens från föreskrifterna enligt 7 kap. 7 § miljöbalken. Dispens får endast ges om det finns särskilda skäl.

Förutom kulturresevatets föreskrifter gäller i området bland annat:

- Terrängkörningslagen (1975:1313) som reglerar körning i terräng med motordrivnet fordon (även eldrivna). Till terräng räknas allt utanför vägmark, till exempel skogsmark, ångar, stränder, motionsspår, stigar och traktorvägar.
- Strandskyddsbestämmelserna enligt 7 kap. miljöbalken som omfattar stora delar av resevatet och gäller både på land och i vatten.
- Fridlysningsbestämmelserna. Alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon är fredade enligt jaktlagen (1987:259), med undantag för sådan jakt som är tillåten enligt samma lag. Fridlysningsbestämmelser för växter och djur finns även i 8 kap. miljöbalken och i artskyddsförordningen (2007:845).
- Allemansrätten som ger alla rätt att vistas i skog och mark men som också kräver att hänsyn tas till natur och djurliv. Observera att allemansrätten begränsas av de föreskrifter som gäller i resevatet.
- Kulturmiljölagen (1988:950). Inom kulturresevatet är skansarna/fornborgarna, samt vattenståndsmärket skyddade som fornlämningar enligt kulturmiljölagen. Skyddet innebär att det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen ändra eller skada en fornlämning, till exempel genom att den tas bort, grävs ut eller täcks över. Skyddet omfattar inte enbart själva fornlämningen utan även ett så stort område på marken som behövs för att bevara den och för att ge den ett tillräckligt utrymme, ett så kallat fornlämningsområde. Slagfältsområdet inom kulturresevatet har status möjlig fornlämning. Det innebär att lämningen behöver utredas ytterligare för att klargöra dess status samt att tillstånd krävs vid åtgärder inom slagfältsområdet. Länsstyrelsen är tillståndsmyndighet.

Enligt kulturmiljölagens portalparagraf ska enskilda såväl som myndigheter visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön, oavsett vilken typ av kulturmiljö eller lämning det handlar om. Den som planerar eller utför arbetena ska se till att skador på kulturmiljön undviks och begränsas.

- Förbud mot nedskräpning enligt 15 kap. 30 § miljöbalken.
- Resevatets land- och vattenområde omfattas helt av detaljplan 691, *Sydöstra Lännersta 2 (område W)* som vann laga kraft den 16 november 2023.

Skäl för beslutet

Beskrivning av området

Området vid Baggensstäket har mycket höga kulturmiljövärden som är kopplade till platsens betydelse som en av de viktigaste historiska farlederna i Stockholms skärgård och till etableringen av sommarvillabebyggelsen i Stockholms närhet under 1800-talets andra hälft. Under Stora nordiska kriget 1699-1721 utkämpades år 1719 ett fältslag i området, det så kallade Slaget vid Stäket.

Reservatets landareal utgörs till stor del av gammal tall- och hällmarkstallskog med gott om skyddsvärda och värdefulla träd. På två höjdparter i väster och i norr ligger skansar med monumental placering i landskapet och avsiktlig exponering mot den strategiskt viktiga farleden. Skansarnas lägen är typiska för äldre försvarsanläggningar i Stockholms skärgård och skansarna kan ha ett förhistoriskt ursprung som fornborgar. En tredje försvarsanläggning, en skans med jordvallar ligger i ett strategiskt läge intill farleden, i parkdelen i reservatet. Ett uttryck för platsens sjöhistoriska betydelse utgörs av ett vattenståndsmärke från 1704 i den centrala delen av reservatet. Stora delar av reservatet utgörs av slagfältsområdet från 1719 års fältslag. Området har delvis undersökts arkeologiskt och då påträffades ett stort antal fynd. Platsens strategiska läge vid det smala sundet längs farleden in till Stockholm är lätt att uppfatta även i dag och tillsammans med de kulturhistoriska lämningarna ger det goda möjligheter att åskådliggöra de historiska händelserna på plats. Möjliga synergier eller kopplingar finns även mellan reservatet och Skogsö naturreservat där 1719 års fältslag också utkämpades.

Centralt i reservatet finns en lövdominerad historisk parkmiljö som delvis är igenväxt av sly och buskar. Här förekommer ett flertal olika arter av ädellöv och ett rikt buskskikt av blommande och bärande arter. Det finns också inslag av historiskt införda trädslag som troligen planterades under senare delen av 1800-talet till början av 1900-talet, bland annat parklind, hästkastanj, sykomorlön, silverlön, ädelgran, ärtcypress, nutkacypress och tuja. Park- och trädgårdsmiljön hör till sommarvillor som etablerades i det natursköna området under 1800-talets andra hälft när området blev tillgängligt genom reguljär ångbåtstrafik. Parkträd, trädgårdsväxter, husgrunder och strukturer såsom gångstigar och stensättningar från denna epok kan lyftas fram för att tydliggöra kulturmiljöns mångfald, förhöja upplevelsen och komma till användning för dagens besökare. Till samma epok tillhör även den delvis stensatta strandpromenaden samt en före detta ångbåtsbrygga.

I reservatet finns förutom de kulturhistoriska värdena även höga biologiska värden knutna till gammal hällmarkstallskog och lövrik barrskog med ett stort inslag av äldre tallar. Många tallar är senvuxna med värdefulla strukturer såsom pansarbark, barksprickor och savflöden. Stora delar av området har spår av tidigare brand. I de centrala delarna är naturvärdena knutna till lövskogslunden med ädellöv och flera gamla, grova lövträd med värdefulla strukturer som exempelvis bohål, insektsnag och rötad ved. Här finns också en stor mängd parksallat och längre upp i sluttningarna vintergröna som täcker marken och hindrar andra

arter från att etablera sig. Båda arterna har hög risk för att bli invasiva och sprider sig i området. I reservatet har flera rödlistade arter knutna till gamla tallar påträffats, exempelvis finns spår av reliktböck (NT) och tallticka (NT) förekommer i riklig mängd. Även kolflarnlav (NT) som enbart växer på förkolnad och gammal tallved i lägen med god solinstrålning har hittats på ett par platser.

Reservatet utgör en viktig spridningskorridor i nord-sydlig riktning, för både barrskogslevande arter och för arter knutna till gammal ädellövskog. Den gamla parkmiljön utgör också en livsmiljö och del i ett spridningssamband för pollinatörer. Större delen av reservatets landareal har högt eller påtagligt naturvärde och en del är registrerat av Skogsstyrelsen som ett objekt med naturvärde, biototyp lövskogslund/hagmarksskog.

Rekreativvärdet inom området är högt då kultur- och naturmiljön ger möjlighet till såväl fysisk aktivitet som återhämtning i en fridfull miljö. Läget vid vatten ger vackra utblickar året om. Baggenssteket har främst betydelse för närrekreation i södra Boo och utgör i begränsad utsträckning ett utflyktsmål för mer långväga besökare.

Ärendets beredning

Det första förslaget till kulturresevat genomgick en bred remissbehandling under perioden 15 maj 2010 till och med den 30 juni 2010. Därefter inväntade reservatsbildningen den pågående detaljplaneprocessen för *Sydöstra Lännersta (område W)*. Då reservatsbildningen återigen aktualiserades genomfördes ett nytt samråd under perioden 11 april till och med 31 maj 2016 eftersom det då hade gått sex år sedan det första samrådet. Förslaget justerades efter inkomna synpunkter och beslutades av Natur- och trafiknämnden i december 2016. Reservatsbildningen har sedan dess inväntat detaljplanearbetet.

När processen att bilda kulturresevat återupptogs sändes förslaget på ett nytt samråd till markägare, övriga sakägare och myndigheter i enlighet med 24–26 §§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Samrådet hölls under perioden 6 maj till och med 17 juni 2025, eftersom det hade gått mer än åtta år sedan det förra. Inför det nya samrådet har beslut och skötselplan setts över, bland annat genom att dispositionen av dokumentet ändrats, föreskrifterna uppdaterats, skötselplanen kompletterats och i viss mån ändrats efter att nya inventeringar tillkommit. Reservatet har sedan tidigare samråd utvidgats med mer vattenområde. Mindre justeringar av gränsen har i gjorts för att förenkla gränsmarkering och hålla en buffert mot privata fastigheter eller osäkra fastighetsgränser.

Följande synpunkter har inkommit. JM AB (markägare) motsätter sig reservatsbildningen. Kommunstyrelsen, miljö- och stadsbyggnadsnämnden, fritidsnämnden och kulturnämnden är positiva till att reservatet inrättas. Länsstyrelsen har ingen erinran. Skogsstyrelsen är positiv och påpekar att medel behöver avsättas för förvaltning. Riksantikvarieämbetet och Region Stockholm är positiva men konstaterar att det finns motsättningar i syftet mellan kultur- och naturvärden. Riksantikvarieämbetet har vidare några synpunkter på föreskrifter

och skötselplan. Sjöfartsverket vill ha ett tillägg i föreskrift D8 för att också omfatta sjövägmärken. Lantmäterimyndigheten lyfter att fastighetsbildning kan komma att ske inom området. Trafikverket har ingen erinran mot att ärendet prövas positivt. Innehavare av olika rättigheter påpekar att de vill kunna fortsätta sköta och utveckla sin verksamhet. Naturskyddsföreningen och Boo Miljö och Naturvänner är positiva till reservatsbildningen men hade velat se att hela berget i väster blev resevat. De konstaterar att utredningar kommer behöva tas fram samt påpekar att de inte vill se cykling på lugna promenaden. Nacka miljövårdsråd är positiva till reservatsbildningen och har några mindre synpunkter.

Efter samrådet har gränsen justerats och det mesta av vattenområdet tagits bort. Även mindre justeringar har gjorts av den norra gränsen. Några förtydliganden har gjorts av föreskrifter och skötselplan och kartorna har uppdaterats.

Reservatets avgränsning

Reservatet har i stort avgränsats efter befintlig naturmark och planerad bebyggelse inom detaljplanen för *Sydöstra Lännersta 2 (område W)*. Reservatet omfattar också en del av vattnet i Lännerstasundet, Stäket och Fladen och följer i sydost fastighetsgränsen för Lännersta 10:1. I sydväst ingår cirka 10 meter av vattenområdet från strandlinjen. I övrigt hålls en två till fem meter bred buffert från Sieverts väg, Djurgårdsvägen och delar av Gammeluddsvägen samt befintliga och tillkommande tomter med bostadshus.

Pågående markanvändning

Fastigheterna Lännersta 1:12, 1:13 och 11:162 används i dagsläget för rekreation och i delar av området har slyröjningar genomförts. En strandpromenad går längs med den södra delen av Lännersta 1:12 och 11:162. Lännersta 10:1 omfattar till största delen vattenområdet där det finns en del privata bryggor i öster. Vattnet utgör en del av farleden. Lännersta 1:101, 1:17, 1:18, 1:372 och 1:377 är små fastigheter vid vattnet med äldre bryggor. Inom resevatet finns 13 servitut och majoriteten av dem gäller servitut för väg, troligen för den gamla vägen till Gammeludden och Saltstigen. Det finns ingen bebyggelse eller tomter för planerad bebyggelse inom resevatet. Vid tiden för beslutet pågår två lantmäteriförrättningar.

Kommunens bedömning

Området vid Baggensstäket har mycket höga kulturmiljövärden som är kopplade till platsens betydelse som en av de viktigaste historiska farlederna i Stockholms skärgård och till etableringen av sommarvillabebyggelsen under 1800-talets andra hälft. De fysiska lämningarna inom området utgörs av skansar som delvis kan ha sitt ursprung i förhistoriska fornborgar och som spelade en viktig roll under slaget vid Stäket år 1719 samt andra lämningar med koppling till sjöfarten. Här finns även husgrunder samt park- och trädgårdshistoriska inslag som hör till den nu rivna bebyggelsen vid Västra och Östra Stäket samt Hagen. Fornlämningarna vid Stäket visar att farleden redan för 1000 år sedan hade

stor betydelse för Stockholmsområdet. Det föreslagna kulturresevatet är lättillgängligt och lämningarna lätt avläsbara i landskapet och området har därför en stor pedagogisk potential. De fysiska uttrycken i kulturmiljön ingår i ett större sammanhängande område med sjöfartshistoriska och försvarshistoriska lämningar vid farleden i Boo där lämningarna söder om Stäket, på Skogsö är skyddade inom Skogsö naturresevat eller ligger inom Skogsö kyrkogård. Området har också höga naturvärden och utgör en spridningskorridor för barrskogslevande arter och arter knutna till gammal ädellövskog. En exploatering eller avverkning av området skulle påtagligt skada områdets kulturhistoriska sammanhang och innebära negativa konsekvenser för biologisk mångfald. Nacka kommun gör därför bedömningen att området bör skyddas för att långsiktigt bevara det historiska landskapet. Vidare bedöms kulturresevat vara den lämpligaste skyddsformen eftersom de kulturhistoriska värdena är centrala. Inom resevatet finns reglerande, stödjande och kulturella ekosystemtjänster. Ett skydd av området bidrar till att uppfylla miljö kvalitetsmålen *Ett rikt växt- och djurliv* och *Levande skogar*.

Förenlighet med översiktsplan, detaljplan och hushållningsbestämmelserna

Kulturresevatet är förenligt med vid tiden för beslutet gällande översiktsplan (fastställd 2018) där Baggensstäket anges som ett område där reservatsbildning pågår. Detta framgår också av granskningsversionen för den nya översiktsplanen som väntas antas 2026.

Vid tiden för beslutet omfattas hela resevatet av detaljplan 691, *Sydöstra Lännersta 2 (område W)* som vann laga kraft 16 november 2023. Detaljplanen reglerar majoriteten av markanvändningen inom resevatet som natur eller park samt gångväg. Centralt vid infarten från Gammeluddsvägen finns en yta för lekplats. Några mindre ytor har bestämmelserna öppet vattenområde, bryggor för närliggande fastigheter, vårdfastighet eller för allmänheten samt en liten del kvartersmark med prickmark där privata bryggor ansluter land. Syftet med kvartersmarken är att tillåta förankring av bryggorna på land eftersom privata bryggor inte får förankras på allmän plats. Anläggning av bryggor undantas i A-föreskrifterna inom de områden som anges på beslutskarta. Reservatsbildningen bedöms vara förenlig med bestämmelser i detaljplan 691 där det i planbeskrivningen står att den södra delen av planområdet planeras för kulturresevatet Baggensstäket.

Inom resevatet gäller 100 meter strandskydd på land och i vatten. Farleden genom Stäket är riksintresse för kommunikationer, sjöfart – farled, enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Nacka kommun bedömer att kulturresevatet är förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 kap. miljöbalken.

Intresseprövning

Nacka kommun har i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken gjort bedömningen att kulturresevatet inte går längre i inskränkningen av enskilds rätt att använda mark och vatten än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

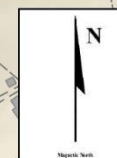
Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Länsstyrelsen i Stockholms län, se bilaga 4.

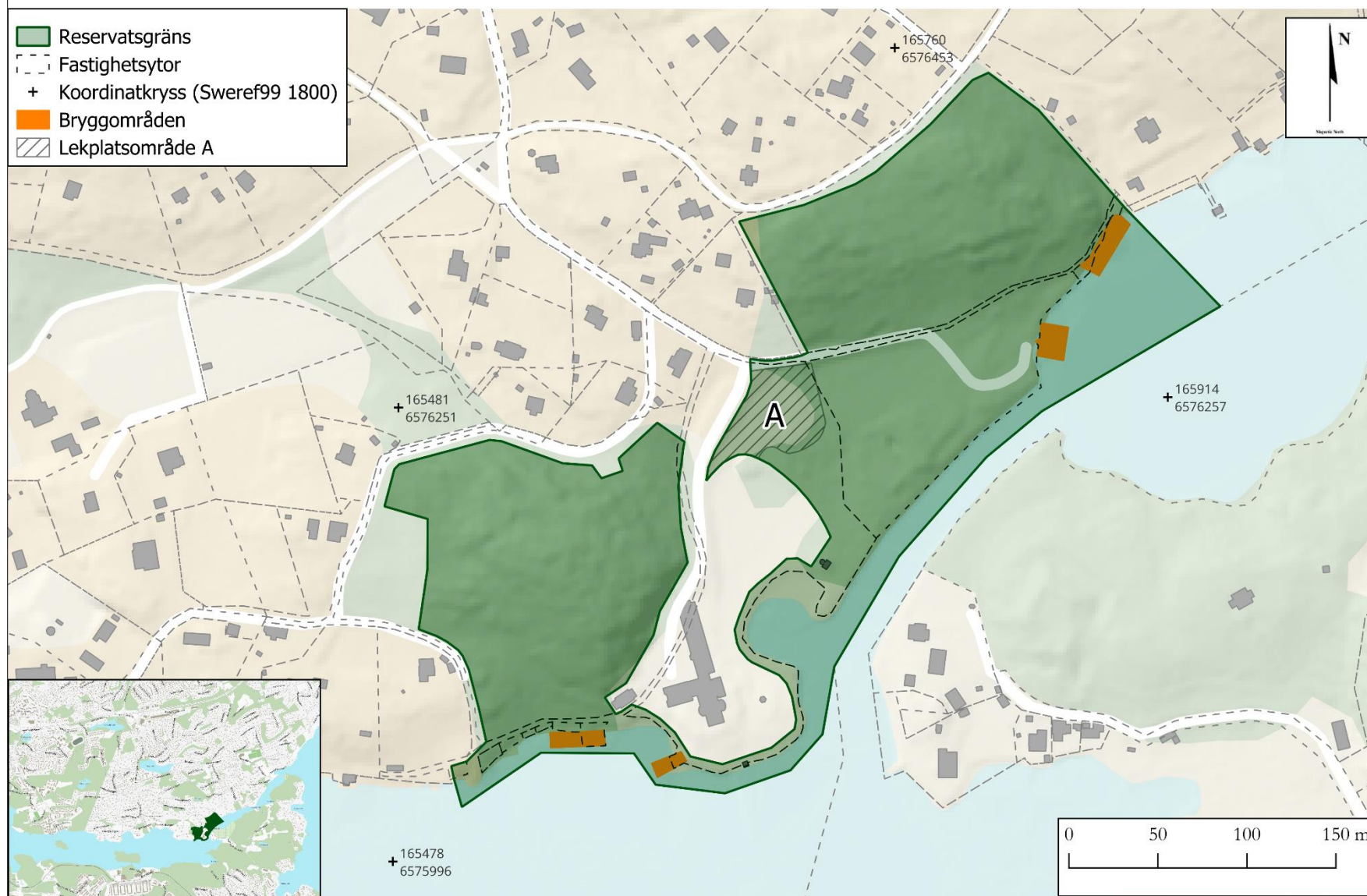
Bilagor

1. Beslutscharta
2. Fastighetscharta
3. Skötselplan
4. Hur man överklagar

Beslutskarta

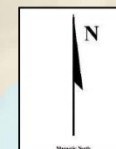

- Reservatsgräns
- Fastighetsytor
- + Koordinatkryss (Sweref99 1800)
- Bryggområden
- Lekplatsområde A

Fastighetskarta

NACKA
KOMMUN

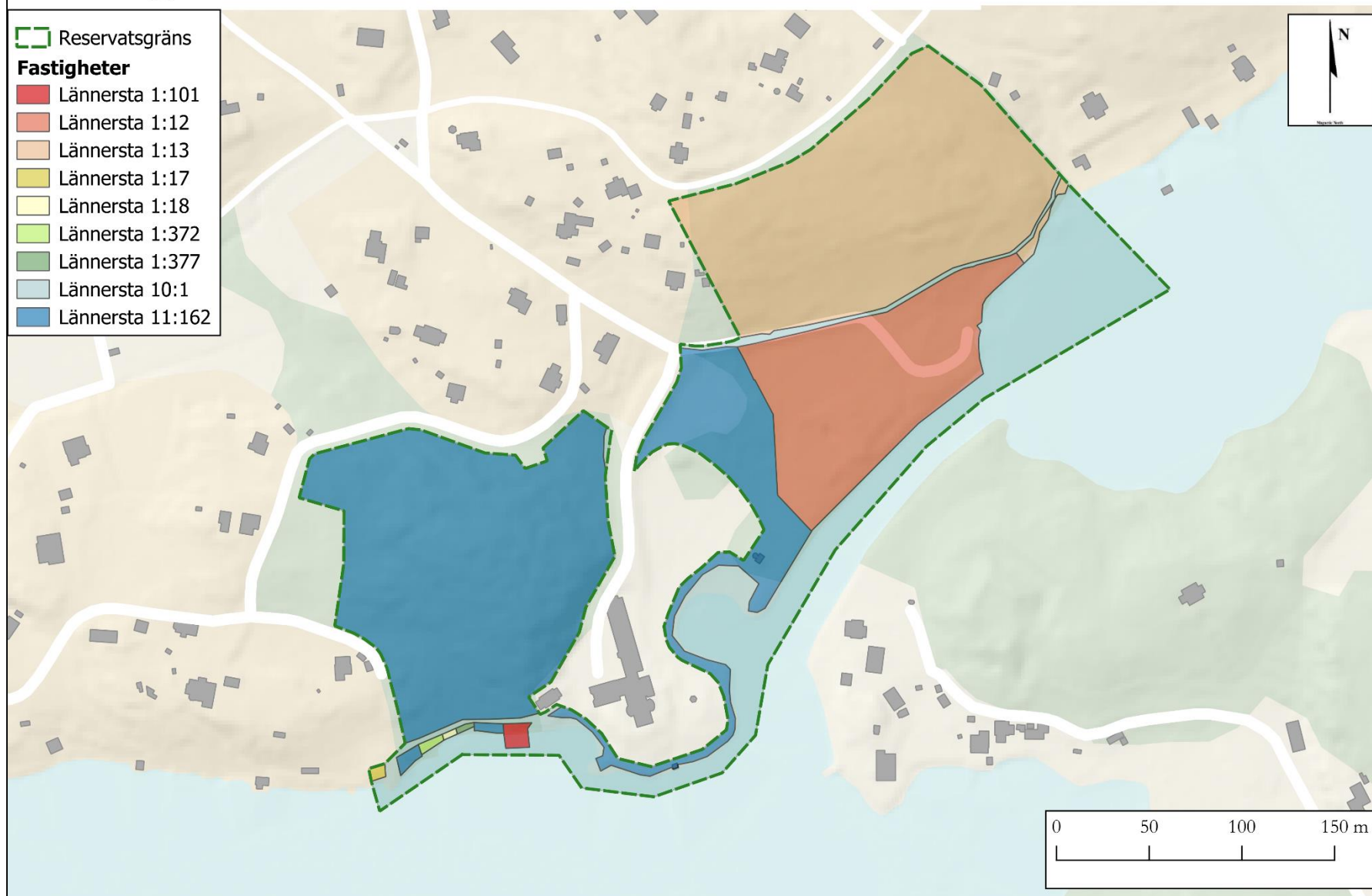

Reservatsgräns

Fastigheter

- Lännersta 1:101
- Lännersta 1:12
- Lännersta 1:13
- Lännersta 1:17
- Lännersta 1:18
- Lännersta 1:372
- Lännersta 1:377
- Lännersta 10:1
- Lännersta 11:162

0 50 100 150 m

SKÖTSELPLAN

Foto: Stella Malmgren.

Innehåll

A. ALLMÄN BESKRIVNING.....	2
Beskrivning av resevatet	2
Översiktlig beskrivning, läge och avgränsning	2
Kulturhistoria och historisk markanvändning.....	2
Kulturlämningarna idag	9
Biologiska bevarandevärden.....	17
Värden för friluftslivet	20
Byggnader, anläggningar och servitut	20
B. PLANDEL.....	21
Övergripande mål och skötsel.....	21
Generella riktlinjer.....	21
Arbeten vid fornlämningar och kulturlämningar	21
Skötselområden	22
1. Fornborgar/skansar	22
2. Lövrik barrnatskog (cirka 1,6 hektar)	23
3. Hällmarkstallskog (cirka 1,7 hektar)	24
4. Blandskog (cirka 0,2 hektar)	25
5. Park (cirka 1,6 hektar).....	25
6. Vatten och vassområde (cirka 1,3 hektar)	27
7. Lekplats.....	27
Anordningar för friluftslivet.....	28
Jakt och fiske	29
Utmärkning av resevatets gräns.....	29
Dokumentation och uppföljning.....	29
Revidering	29
Källförteckning	30

A. ALLMÄN BESKRIVNING

Beskrivning av resevatet

Översiktlig beskrivning, läge och avgränsning

Baggensstäkets kulturresevat ligger i södra Boo i Nacka kommun. Resevatet ingår i ett större sammanhängande område med sjöfartshistoriska och försvarshistoriska lämningar vid farleden i södra Boo där lämningarna på Skogsö, söder om Stäket, är skyddade inom naturresevatet eller ligger inom Skogsö kyrkogård. Cirka 200 meter norr om Baggensstäket ligger Trollsjöns naturresevat.

Kulturresevatet präglas av en rik och mångfacetterad kulturmiljö som berättar om dels platsens strategiska läge vid den äldsta farleden till Stockholm, dels den bebyggelseutveckling som skedde i Boo och andra sjönära områden i Nacka i samband med starten av en reguljär ångbåtstrafik i Stockholmsområdet på 1820-1840-talen. De fysiska uttrycken inom kulturresevatet som visar områdets militärstrategiska betydelse utgörs av skansar och fästningar och det finns även lämningar med koppling till sjöfarten. Strandpromenaden, rester av en ångbåtsbrygga, husgrunder och trädgårdshistoriska lämningar berättar i sin tur om sommarvillaeoken.

Resevatet är lokalt viktigt för den gröna infrastrukturen eftersom det ligger mellan Trollsjöns och Skogsö naturresevat. Området är en del av spridningssambanden för arter knutna till gammal barrskog och gammal ädellövskog i nord-sydlig riktning. Baggensstäket har till stor del höga naturvärden som är knutna till både gammal tallskog och lövskogslundar med ett rikt inslag av ädellöv. En stor del av resevatets landareal har högt eller påtagligt naturvärde. Inom resevatet finns ett cirka tre hektar stort naturvärdesobjekt, registrerat av Skogsstyrelsen som biototyp lövskogslund/hagmarksskog.

Rekreativsvärdet i resevatet är högt då det finns gott om både kulturhistoriska upplevelsevärden och en rik naturmiljö kombinerat med närheten till vatten och vackra utblickar över omgivningarna. Området bedöms främst utgöra en plats för närrekreation i Boo. Resevatet har även stor pedagogisk potential genom den rika och mångfacetterade kulturmiljön med lätt avläsbara fysiska uttryck.

Kulturhistoria och historisk markanvändning

Den urgamla farleden

Ortnamnet stäk antas avse ett system av pålar för att kontrollera sjöfart eller leda fisk. Vid Baggensstäket har ett pålsystem troligen i första hand funnits i den smalaste delen som ibland kallats Stäkessund. Det nuvarande namnet har sundet troligen fått efter Baggensfjärden. Under medeltiden kallades sundet för Harstäket som troligen hör samman med det äldsta namnet för Boo, Hargsö.

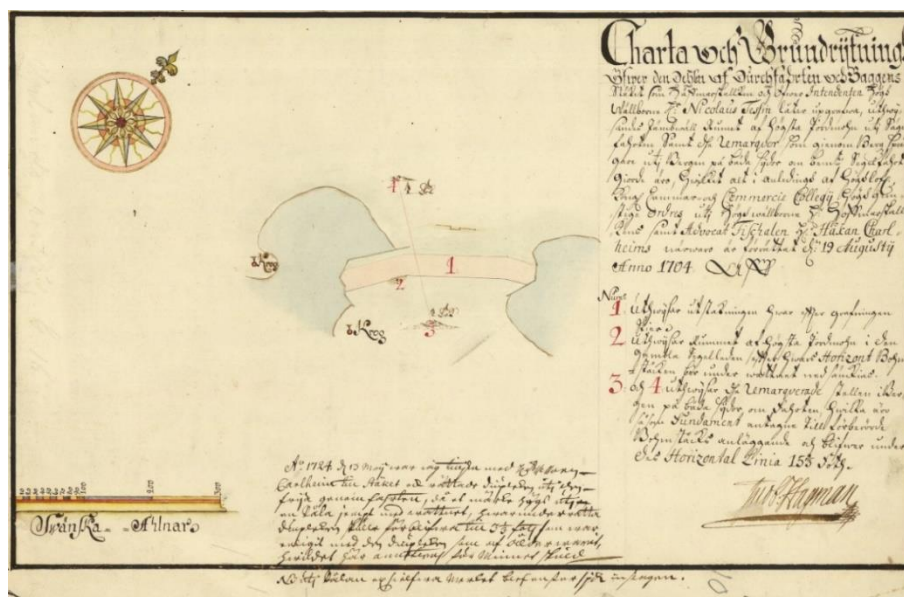
Huvudfarleden till Stockholm gick fram till medeltidens slut via Baggensstäket, först genom Lännerstaviken, Järlasjön och Hammarby sjö och från 1200-talet via Skurusundet. I slutet av medeltiden gjorde landhöjningen samt större och mer djupgående fartyg att farleden förbi Vaxholm blev den huvudsakliga sjövägen. På 1560-talet började tullavgifter tas vid passagen förbi Vaxholm och Baggensstäket blev under några årtionden en möjlig smuggelled där mindre båtar kunde passera. År 1602 beslutade kung Karl IX dock att en tullbom skulle placeras också vid Stäket. Bommen låg vid Knapens håll där sunden är som smalast.

Figur 1. Lantmäterikarta från 1694 som visar farledens djup och vattenståndet i Baggensstäket i juni samma år. Källa: Lantmäteriets historiska kartor.

Landhöjningen och troligen även försänkningar av fartyg, bland annat under krigen mot Danmark 1518-1521 gjorde att behovet av muddring ökade och de första muddringarna utfördes redan under Gustav Vasas tid. När de större fartygen i början av 1600-talet styrdes över Vaxholm minskade statsmaktens intresse för underhållet av Baggensstäket, bland annat för att minska möjligheterna till smuggling. Nästa större muddring gjordes 1704 av ägaren till Boo gård, slottsarkitekten Nikodemus Tessin den yngre. Han lät fördjupa sundet mot rätten att ta ut en avgift för mer djupgående båtar. För att kontrollera trafiken installerades en tullbom i form av en kedjebom i den östra delen av sundet. I samband med muddringsarbetena lät Tessin hugga vattenståndsmärken på båda sidor av Stäket. Märket på norra sidan, med lämningsnummer L2013:8499, Boo 118 ligger inom kulturresevatet.

Under de följande århundradena har farleden muddrats kontinuerligt och den nuvarande utformningen av stränderna har en sentida karaktär. Muddringarna gör att vrak och andra maritima lämningar inte kan förekomma annat än utanför farleden.

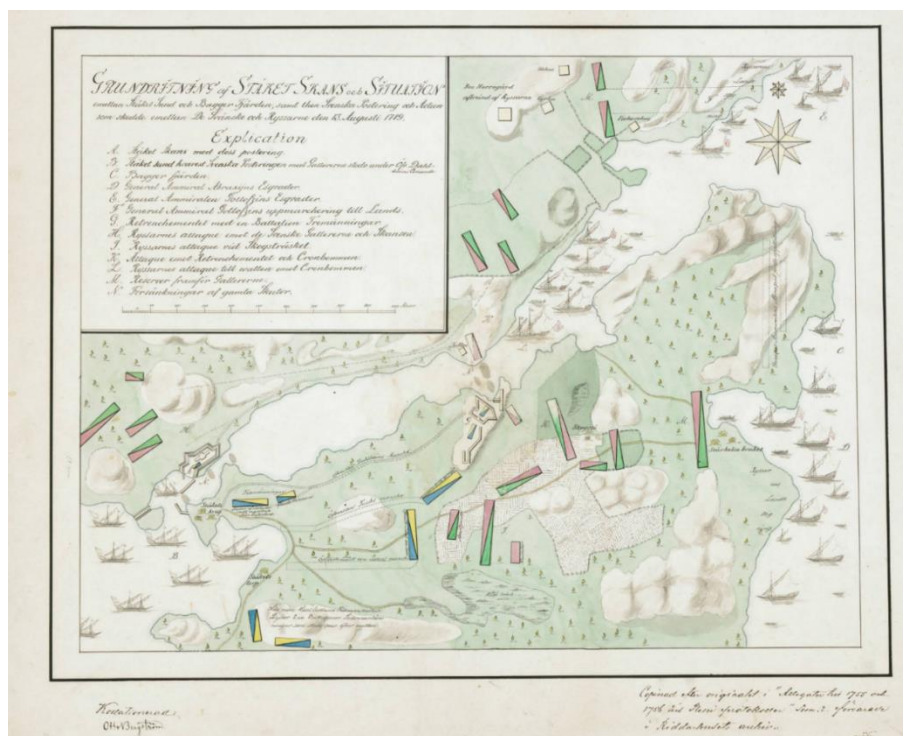

Figur 2. Lantmäterikarta från 1704 som visar Tessins muddring av Baggensstaket och de inhuggna vattenståndsmärkena. Källa: Lantmäteriets historiska kartor.

Krig och försvar

Baggensstaket har förutom sjöfarten historiskt också haft stor betydelse ur försvarssynpunkt. Fornfynd, bland annat armborstpilar av stridstyp som hittades i samband med arkeologiska undersökningar 2008, stärker den föreställningen. De två högt belägna skansarna kan ha varit fornborgar som senare byggts om och förstärkts, men fler undersökningar behövs för att fastställa när befästningarna ursprungligen anlades. Förstärkningsarbeten har gjorts framför allt i samband med strider mot Ryssland under 1700- och 1800-talet.

Det mest kända slaget i området, "Slaget vid Staket" utkämpades under rysshärjningarna år 1719 i slutet av det Stora Nordiska kriget. Efter att ha bränt Stockholms skärgård och Norrlandskusten försökte de ryska styrkorna nå Stockholm både landvägen och till sjöss, men förlusten vid Staket innebar att styrkorna aldrig nådde huvudstaden. Efter slaget vid Staket restaurerades skansarna och befästningarna. Kartan nedan ger en bra beskrivning av skansarna, befästningarna, värnen och andra militära objekt vid Baggensstaket efter restaurering år 1721.

Figur 3. Karta över slaget vid Stäket från 1721. Källa: Krigsarkivet. Sveriges Krig, Stora nordiska kriget 1699-1721, SE/KrA/0425/14/109 (1719), bildid: K0038287_00001.

Krogar och torp

Området som idag kallas Gammeludden är den äldsta kända platsen för bebyggelse inom kulturresevatet. I slutet av 1600-talet låg här en sjökrog, Baggsta krog. I början av 1700-talet flyttades krogen lägre österut till platsen där tullbommen hade satts upp i samband med muddringarna 1704. Här vid östra Stäket utvecklades krogen med tiden till en mindre gård med fähus, bagarstuga, trädgård och odlingsmarker. Krogen fanns kvar till 1875 då den beskrevs som obehövlig och gården byggdes om till en sommarvilla. Idag finns inget bevarat av den äldre krogbebyggelsen på norra sidan av Stäket, men på Skogsösidan står den så kallade Erstavikskrogen kvar.

Utöver bomskrivarna som hade som uppgift att ta upp bompeng och krögarna (sysslor som nog också kunde kombineras) har även andra yrkesgrupper varit bosatta i området. År 1724 fanns "Skyttens hus" på nuvarande Gammeludden och på kartor från 1800-talets första decennier finns smedstugor på platsen. 1829 nämns platsen som "Smeden vid Stäket". Bebyggelsen låg på höjden vid udden. Samma karta visar även stigar som löper i öst-västlig riktning, bland annat i samma sträckningar som Saltstigen och Gammeluddsvägen.

Figur 4. Utsnitt ur en lantmäterikarta från 1829 som visar bebyggelsen vid Stäket med gårdsmiljön vid krogen i öster med huvudbyggnad, uthus, trädgård och odlingsmark samt torpbebyggelsen på Gammeludden med "Smedens hus" i väster. Skansen vid Gammeludden och fästningen vid vattnet är tydligt inritade. Notera även stigarna vid nuvarande Saltstigen och Gammeluddsvägen. Källa: Lantmäteriets historiska kartor.

Ångbåtstrafik och sommarvillor

På 1820-talet började ångbåtstrafiken i Stockholms skärgård komma i gång på allvar och redan 1842 startade reguljär linjetrafik till Gustavsberg genom Baggensstäket. I samband med detta tog Gustafsbergsbolaget över ansvaret för underhållet av farleden och fick rätt att ta ut tullavgifterna. En tullstuga byggdes 1845 intill stranden vid sjökrogen i östra Stäket. Efter det att krogen byggdes om till en sommarvilla, flyttades tullstugan till det nuvarande läget vid Knapens håll. Tullavgifterna för båttrafiken genom Stäket fanns kvar ända till 1945.

Ångbåtstrafiken som gjorde det mycket lättare att nå det tidigare svårtillgängliga Boo hade stor betydelse för bebyggelseutvecklingen. Området blev populärt för rekreation och snart började sommarvillor uppföras i strandnära lägen. Efter en avstyckning 1875 fanns i området tre sommarvillor; Stäket, Gammeludden och Hagen som omfattade området norr om Gammeludden. Den nuvarande bebyggelsestrukturen uppstod efter ytterligare avstyckningar 1908 då Stäket delades i två delar, Östra Stäket, den tidigare krogen och Västra Stäket vars huvudbyggnad låg ungefär på platsen för den planerade lekplatsen i kulturresevatet. Vid Gammeludden avstyckades två tomter för sommarvillor nedanför berget och öster om vägen som leder till Gammeludden. Av dessa finns Hagen nr 9 kvar utanför kulturresevatet, öster om Gammeluddshemmet, den andra villan revs vid 1900-talets mitt. Från de tidigare villorna återstår endast otydliga spår efter husgrunder, däremot finns stigar och rester efter trädgårdarna kvar.

Figur 5. Utsnitt ur lantmäterikarta från 1908 över området vid Gammeludden med de avstyckade fastigheterna. Källa: Lantmäteriets historiska kartor.

Den sommarvilla som bäst berättar om epoken inom kulturresevatet och också har flest fysiska lämningar är Östra Stäket. Här byggdes den gamla krogen om till en sommarvilla år 1877 av professorn i farmakologi Oskar Sandahl. Han var även grundare av Entomologiska föreningen och engagerad i Svenska Trädgårdsföreningen, bland annat som lärare på föreningens elevskola. Sandahl skapade en imponerande park- och trädgårdsanläggning vars strukturer och delar av växtligheten fortfarande är synliga i resevatets sydöstra del. Då anlades troligen den terrasserade stigen som leder från Saltstigen upp till östra skansen på berget. Sandahl själv skrev i Entomologisk tidskrift 1880 att det i trädgården fanns: *"några hundra frukt- och parkträd, buskar och mångåriga växter"* och att *"det gamla fältverket eller 'Vallarne', såsom de i dagligt tal beta, äro klädda med en grönskande grästorfmatta"* där det på krönet växte rikligt med trift och på sluttningarna mot söder också blommade rikligt med bland annat tjärblomster. Bebyggelsehistorien vid Östra Stäket fick ett dramatiskt slut 1967 då Gustavsbergbolaget lät bränna ner byggnaderna.

Figur 6. Utsnitt ur lantmäterikarta från 1928 visar de imponerade trädgårdarna vid Stäket och Gammeludden med gångsystem och planteringar under sommarvillaepoken. Källa: Lantmäteriets historiska kartor.

Figur 7. Östra Stäkets huvudbyggnad vid 1900-talets mitt, innan den brändes ner. Källa: Stockholms läns museum. Foto: Hilding Engströmer.

Figur 8. Gårdsbyggnaden vid Östra Stäket vid 1900-talets mitt, innan den brändes ner. Byggnaden stod till öster om huvudbyggnaden. Källa: Stockholms läns museum. Foto: Hilding Engströmer.

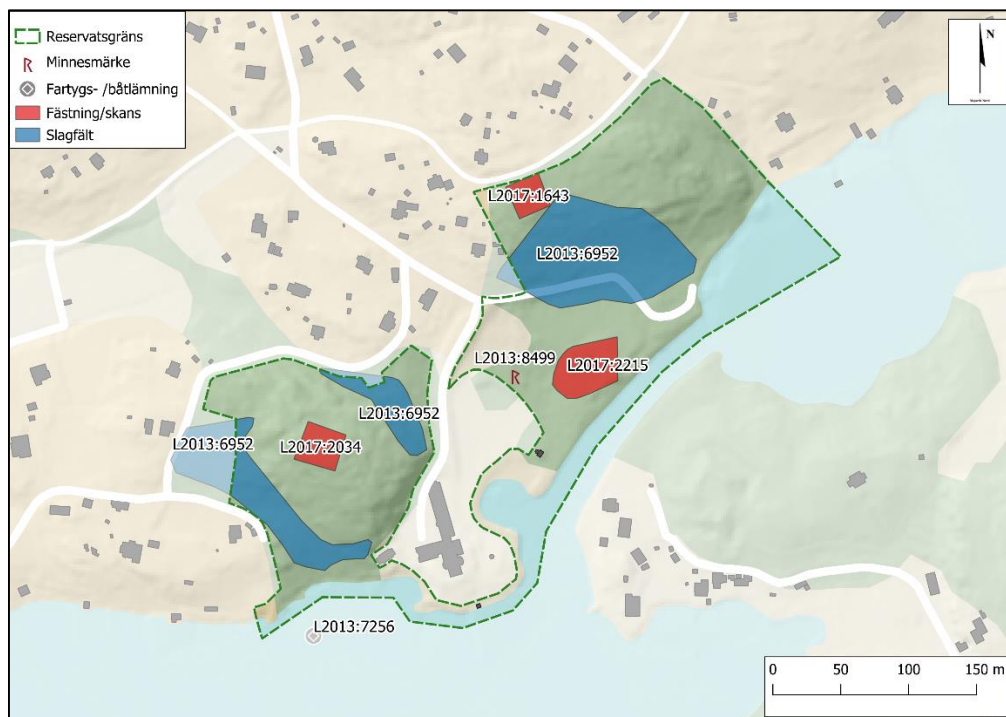
I samband med etablering av sommarvillabebyggelsen anlades strandpromenaden med den kallmurade stensatta terrassen runt Gammeludden med syfte att villaägarna enkelt kunde ta sig till ångbåtsbryggan nedanför trapporna vid Sieverts väg. Samma typ av kallmurade stenkonstruktioner finns även vid Fladen där de fungerar som strandskoningar. Vid stranden uppförde villaägarna bryggor. Vid stranden väster om Gammeludden har bryggor enligt historiska kartor funnits åtminstone sedan 1920-talet. Bryggorna vid Fladen vid Stäket har däremot tillkommit i senare tid.

Kulturlämningarna idag

Trots att ingen bebyggelse finns bevarad inom kulturresevatet präglas området av en rik och mångfacetterad kulturmiljö som berättar både om platsens strategiska läge vid den äldsta farleden till Stockholm och om bebyggelseutvecklingen i Boo efter starten av en reguljär ångbåtstrafik på 1820-1840-talen.

Den försvarshistoriska betydelsen uttrycks tydligt av de två monumentalt placerade och mot inloppet exponerade skansarna på två höjder i resevatet. Läget på höjderna i det för Stockholms skärgård karaktäristiska sprickdalslandskapet, med möjlighet till fria vyer över vattnet och mellan skansarna, är typiskt för äldre försvarsanläggningar.

De två skansarna kan ha ett ursprung i äldre fornborgar som byggdes om inför den ryska flottans väntade anfall år 1719, det som senare har kallats Slaget vid Stäket, under rysshärjningarna i Stockholms skärgård. Troligen har skansarna även nyttjats i andra perioder med påbyggnader och förstärkningar och benämns då bland annat som blockhus.

Figur 9. Karta över fornlämningsbilden i kulturresevatet med fästningar/skansar slagfält, fartygs- /båtlämning och minnesmärke. Källa: Riksantikvarieämbetet, Fornsök.

Skansen ovanför Gammeludden i väster, med lämningensnummer L2017:2034, Boo 18:1 (figur 10) har en yta på cirka 32 x 26 meter och består av en stenvall som ursprungligen varit två meter bred, men nu till stora delar är raserad, och 0,4-0,5 meter hög. I vällen finns tre ingångar, en i nord-nordväst, en i öst-sydöst och en nära det sydöstra hörnet. I mitten av anläggningen, på bergets högsta punkt, finns en kvadratisk uppbyggnad av kallmurad sten som mäter 6 x 6 meter och har en höjd på med 0,5 meter.

Figur 10. Stenvall på skansen L2017:2034 på berget norr om Gammeludden. Foto: Johannes Kruusi.

Skansen norr om Stäket med lämningsnummer L2017:1643, Boo 17:1, har en kvadratisk form med 26 meter långa sidor och består av en 4-5 meter bred och 0,25-0,75 meter hög stenvall. Vallarna är nu raserade, den ursprungliga bredden har varit 2-3 meter. I nordöstra hörnet finns en rektangulär uppbyggnad av sten och jord som är 6 x 5 meter stor och 1-1,5 meter hög. I sydöstra hörnet ligger en kvadratisk uppbyggnad av sten och jord med 4 meter långa sidor och med en höjd på cirka 0,5 meter.

Nära vattnet intill Stäkets norra strand ligger den största skansen, L2017:2215, Boo 19:1 (figur 11). Utifrån källmaterialet anlades den troligen under 1600-talet och förstärktes inför fältslaget år 1719. Skansen har något otydlig avlång, femkantig form med 40 meter långa sidor och är uppbyggd av jordvallar som är 2-5 meter breda och 1-2 meter höga. Vid den nordöstra vallen finns en 10 meter bred plattform utmed hela vallen och under denna två stensatta, kallmurade krutkällare med nedfart vars sidor även de är kallmurade (figur 12). Källaringångarna är försedda med järngaller. Avfyringsplatsen för kanonerna har sannolikt legat på skansens östra del med de kraftigaste, 3-4 meter höga vallarna.

Figur 11. Efter röjningarna under 2022 framträder konstruktionerna av skansen L2017:2215 vid Stäket mycket tydligt i landskapet. Foto: Johannes Kruusi.

De tidigare fria vyerna över vattnet och mellan skansarna är idag begränsade genom en tät och hög trädvegetation nedanför höjderna. Från de högt belägna skansarna mot Stäket och mellan dessa skansar återstår under sommarperioden endast smala utblickar, vilket minskar läsbarheten av anläggningarnas strategiska betydelse och de landskapliga sammanhangen. Genom riktade röjningsinsatser är det dock möjligt att återskapa en del av vyerna och därmed öka läsbarheten och ta vara på områdets pedagogiska potential. Vid jordskansen närmast vattnet, L2017:2215, gjordes under sommaren 2022 omfattande röjningsåtgärder och dess konstruktion med vallar och källare framträder nu tydligt i landskapet.

Figur 12. Krutkällare i skansen vid vattnet. Foto: Johannes Kruusi.

Figur 13. Möjligheterna till utblickar mellan skansarna och Stäket är små under sommartid på grund av den rika grönskan. Vy mot Stäket från skansen på berget norr om Gammeludden. Foto: Johannes Kruusi.

Stora delar av kulturresevatets yta utgörs av områden för slagfält från slaget år 1719. Tre delområden med lämningsnummer L2013:6952, Boo 83 ligger inom resevatet. Slagfältet har den antikvariska bedömningen ”möjlig fornlämning”. Områdena har undersökts 2008 för att lokalisera och fastställa var i terrängen de ryska förbanden hade sin utgångspunkt inför attacken mot de svenska befästningarna. Totalt lokaliserades 151 stridsrelaterade fynd, bestående av bland annat blykulor från handeldvapen, kanonprojektiler i form av druvhagel i järn och fragment från spränggranater, rundknappar, spännen, samtida mynt, hästskor,

hästskosömmar och två knivblad, en ring i CU-legering, fragment från en musköt, ett dolkblad samt två något udda fynd. En pipa i bly och en korroderad järnklump som möjligtvis kan vara handtaget till en värja. Anmärkningsvärt är att flera av fynden hade ett äldre datum, däribland skäktar (armborstpilar) och en spikyxa. Ett av objekten har trolig datering 1436 vilket tyder på strider vid Stäket redan under medeltiden. Slagfältets utbredning och antikvarisk status är inte utredd och det finns stor sannolikhet att fler fynd kan finnas inom skansarnas närområden eller på andra platser i kulturresevatet. Oklarheten av slagfältets utbredning gör att alla slags markarbeten ska undvikas i hela kulturresevatet förutom vid underhåll av befintliga vägar, stigar och ledningar med mera.

Centralt i resevatet finns även ett vattenståndsmärke med två inhuggningar i en låg berghäll som höggs in 1704 för att markera vattenståndet i samband med muddringsarbeten som utfördes av Boo gårds dåvarande ägare, slottsarkitekten Nikodemus Tessin den yngre. Vattennivåhuggningarna är en fornlämning som är registrerad som ett minnesmärke med lämningsnummer L2013:8499, Boo 118 i fornlämningsregistret. Trots lämningens centrala läge är inhuggningarna idag svåra att hitta på grund av en tät vegetation vid platsen och en förhöjd marknivå. För att göra lämningen synligare föreslås riktade åtgärder i skötselplanen.

Figur 14. Berghällen med Tessins vattenståndsmärken ligger i den centrala delen av resevatet. Foto: Johannes Kruusi.

Då farleden genom Baggensstäket kontinuerligt har muddrats och stränderna har en sentida utformning finns inga kända båtlämningar eller andra sjöhistoriska lämningar inom själva farleden, varken vid Baggenstäket eller vid Fladen. I vattenområdet längre västerut, mellan Gammeludden och Fisksätra ligger däremot flera båtlämningar varav ett, L2013:7256, Boo 86 ligger precis utanför kulturresevatet. Lämningen har hittats genom sjömätning och utgörs av en mindre båt som är cirka 3,9 meter lång, 1,4 meter bred och 0,5 meter hög. Lämningens antikvariska status har inte bedömts och närmare information saknas.

I framför allt den östra delen av kulturresevatet finns flera lämningar efter sedan länge rivna sommarvillor. Från sommarvillorna Hagen 9 och Västra Stäket återstår inom kulturresevatet endast otydliga spår efter husgrunder, däremot finns en del trädgårdsväxter kvar. Större delen av Västra Stäkets bevarade trädgård, med de gamla äppelträden öster om Gammeluddshemmet, ligger utanför kulturresevatet. Den sommarvilla som tydligast visar epoken med de påkostade park- och trädgårdsanläggningarna är Östra Stäket med sjökrogen som på 1870-talet byggdes om till en sommarvilla. Från den äldre krogen finns inga synliga lämningar bevarade, däremot berättar flertalet husgrunder samt park- och trädgårdshistoriska lämningar om bebyggelsen vid sommarvillan som revs och brändes ner på 1960-talet. Lämningarna skiftar i tydlighet och på grund av en stark igenväxning har de inplanterade trädgårdsväxterna tryckts tillbaka och bara ett fåtal växer med livskraftiga bestånd. Tydligast i landskapet framstår några husgrunder, en damm och kallmurade konstruktioner, bland annat den stensatta terrassen i slänten vid Saltstigen.

Av paviljongen som funnits uppe vid Djurgårdsvägen finns vaga spår. Längre österut på höjden finns bland annat fästen i berg och på en tall som anges vara rester efter en linbana, en mathiss, mellan villan och paviljongen. För att lyfta fram de park- och trädgårdshistoriska inslagen föreslås i skötselplanen att en trädgårdshistorisk utredning ska göras vilken sedan ska ligga till grund för framtida restaureringsinsatser.

Sommarvillaeoken i södra Boo är stark kopplad till ångbåtstrafiken som startade vid 1800-talets mitt. De fysiska uttrycken inom resevatet med koppling till båttrafiken utgörs av rester av en delvis raserad ångbåtsbrygga nedanför Sieverts väg samt strandpromenaden som runt Gammeludden och vid Östra fladen har anlagts på en stensatt, kallmurad terrass.

Figur 15. Trädgården vid Östra Stäkets sommarvilla är idag under stark igenväxning. Under sommaren täcks marken av parksallat. Foto: Johannes Kruusi.

Figur 16. I slänten ovanför Saltstigen ligger en husgrund och delvis synliga trädgårdsstrukturer såsom serpentinstigen upp till den norra skansen. I området växer flera äldre bokar. Marken täcks av vintergröna. Foto: Johannes Kruusi.

Figur 17. Gammalt körsbärsträd intill den planerade lekplatsen. Foto: Johannes Kruusi.

Figur 18. Grov tall intill stigen i nordöstra delen av resevatet. Foto: Johannes Kruusi.

Figur 19. Inristningar i en bokstam vid Saltstigen. Foto. Johannes Kruusi.

Figur 20. Tjärblomster på skansen vid Gammeludden. Foto. Johannes Kruusi.

Figur 21. Strandpromenaden vid Gammeludden. Foto: Johannes Kruusi.

Figur 22. Den allmänna bryggan vid Stäket. Foto: Johannes Kruusi.

Biologiska bevarandevärden

Reservatet är ett kärnområde med hög biologisk mångfald och utgörs till största delen av skogsmark. I väster och nordost finns lövrik barrskog och hållmarkstallskog med mycket stort inslag av gamla tallar. Tallarna är ofta senvuxna, framför allt de som växer på hållmarkerna. Många har värdefulla strukturer såsom pansarbark, barksprickor och är värddar för olika naturvårdsarter. De centrala delarna av reservatet utgörs av lövskog med en blandning av triviala lövträd, ädellöv och inplanterade arter. I den gamla parken täcks en stor del av markfloran av parksallat som tagit över och tryckt undan annan vegetation. Upp mot sluttningarna i öster finns också bestånd av vintergröna som konkurrerar ut och kväver andra arter. Enstaka gamla och grova träd förekommer men i övrigt är detta område betydligt yngre än områdena med tall. Stora delar av reservatet hyser spår av tidigare brand och många träd, framför allt äldre tallar, har skador som orsakats av brand. Det finns även små förekomster av bränd död ved på enstaka platser.

Reservatets tall- och lövskogspartier är en del av ett spridningssamband i nord-sydlig riktning för gammal ädellövskog och gammal barrskog. Området kopplar ihop Trollsjöns naturreservat i norr med Skogsö naturreservat i söder. De centrala lövskogsdominerade delarna av reservatet utgör också en viktig länk i ett spridningssamband för pollinatörer. De är en del av ett större nätverk av värdefulla livsmiljöer som omfattar de södra delarna av Boo, Skogsö naturreservat och norra delarna av Erstavik.

Strandzonen som utgör länken mellan den terrestra och marina miljön består delvis av naturlig strand men är också delvis starkt påverkad av vågor från båttrafik, erosion och vid Gammeludden finns ett parti med en kallmurad kaj. Flera bryggor finns spridda utmed hela

resevatet. I strandzonen vid den gamla parken finns ett parti med gamla ihåliga klibbalar med naturvärde. Längre österut finns i strandnära delar yngre lövinslag där även säl, asp och björk ingår. Gamla ihåliga äppelträd förekommer och längst österut även en ihålig oxel.

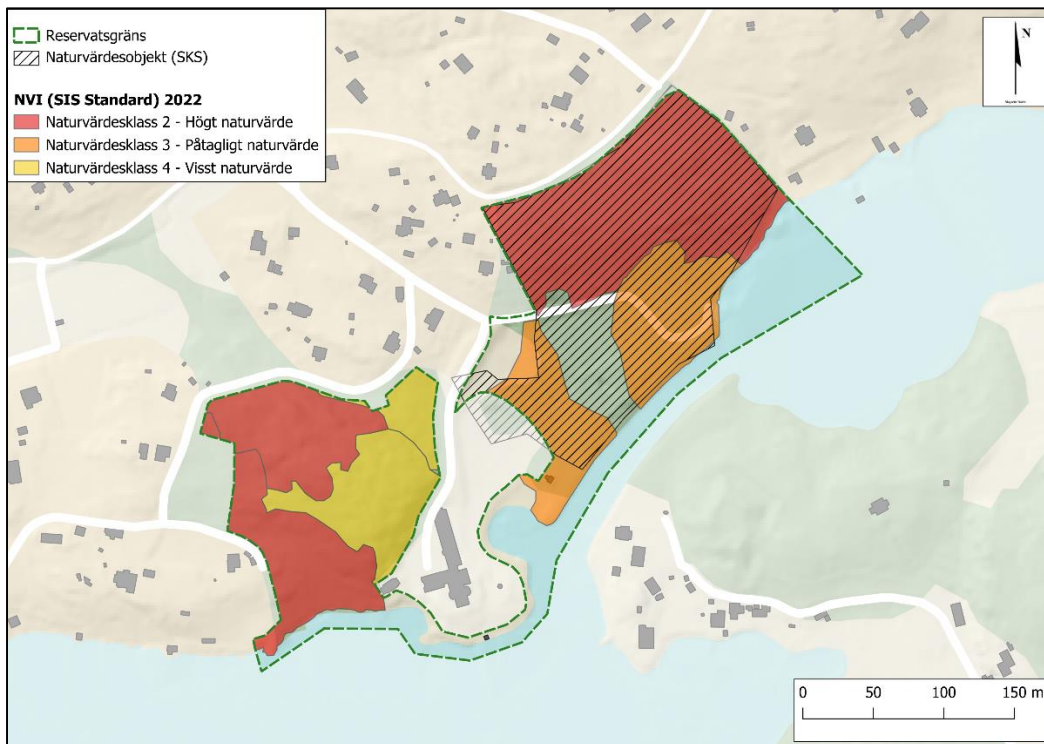
Cirka 1,3 hektar av resevatet består av vattenområde. Vattnet är en del av en farled och trafikeras av skärgårdstrafik, fritidsbåtar och annan mindre yrkessjöfart.

Naturvärdesinventering

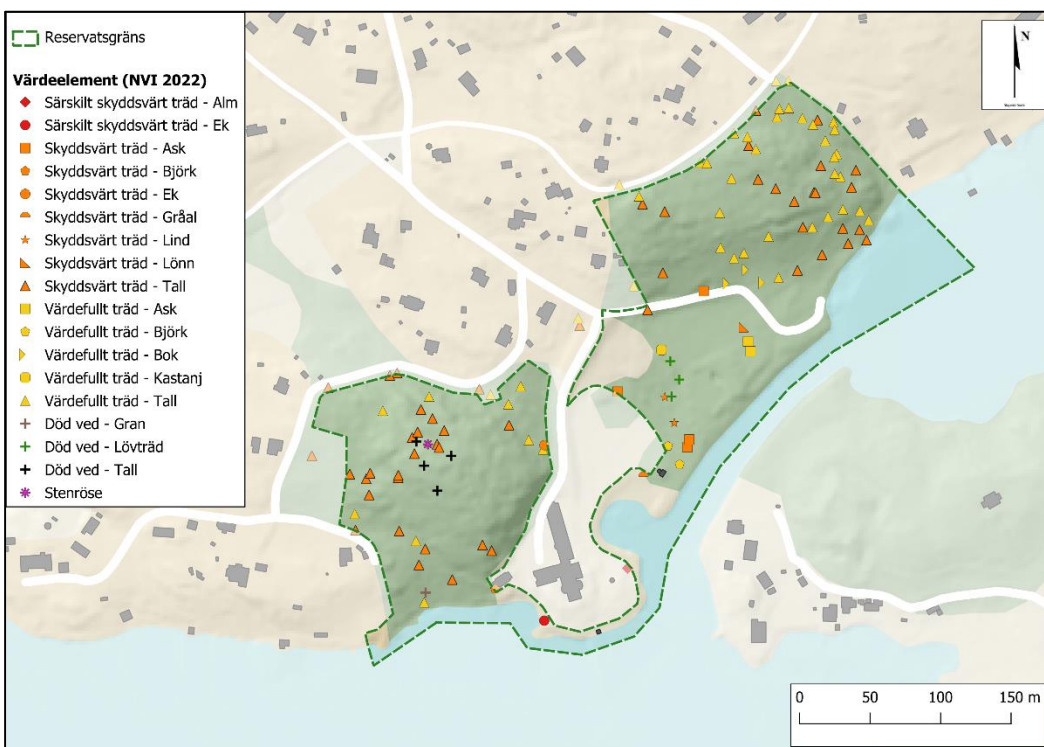
Resevatets landområden har naturvärdesinventerats enligt SIS Standard under hösten 2022. Vid inventeringen klassades knappt hälften av inventeringsområdet som högt naturvärde, främst kring höjderna och skansarna i väster och öster. Några områden klassades som påtagligt eller visst naturvärde (figur 23). Cirka hälften av resevatets landområden ingår i ett av Skogsstyrelsen klassat objekt med naturvärde, biototyp Lövskogslund/Hagmarksskog.

Naturvärdesinventeringen identifierade 124 värdeelement i området varav 115 består av värdefulla träd, åtta av större ansamlingar med död ved samt ett av ett större stenröse. Stenröset avser stenvallen på skansen i väster vid Gammeludden (se figur 24). De träd som klassas som värdefulla uppvisar flera viktiga strukturer; exempelvis kan de vara grövre senvuxna träd, träd med brandljud eller ha pansarpark, vidkronighet, hack efter hackspettar, insektsnag och håligheter. Majoriteten av de värdefulla träden är tallar. Två ädellövträd är klassade som särskilt skyddsvärda, en ek och en till synes frisk alm som står vid strandkanten nära Gammeluddshemmet. 60 av träden räknas som skyddsvärda.

Ett antal rödlistade arter, signalarter och naturvårdsarter som är knutna till gammal tall och barrnaturskogar har hittats i resevatet, exempelvis den för området vanligt förekommande talltickan (NT), vintertagging (NT), blomkålssvamp, grovticka, trådticka, blompraktbagge och spår av reliktböck (NT). Kolflarnlav (NT) har hittats på ett par platser och växer enbart på förkolnad och gammal tallved i lägen med god solinstrålning. Andra arter är knutna till löv såsom svartöra (NT) på grov ved av ädellöv, kantarellmussling på hästkastanj och fläckticka på bland annat bok. Bland kärlväxter återfinns bland annat blåsippa, gullviva, liljekonvalj, tandrot, vippärt (NT) och vätteros. Fåglar som noterats är bland annat mindre hackspett (NT), svartvit flugsnappare (NT), sothöna, större hackspett och stjärtmes. Till områdets fågelfauna kan också räknas ett flertal arter av sjöfågel.

Figur 23. Naturvärdeskarta från Väg och miljöns naturvärdesinventering hösten 2022 (SIS Standard) samt redovisning av Skogsstyrelsens utpekade objekt med naturvärde. Vattenområdet omfattas inte av naturvärdesinventeringen.

Figur 24. Karta med värdeelement från Väg och miljöns naturvärdesinventering hösten 2022 (SIS Standard).

Värden för friluftslivet

Baggensstäket är främst ett område för närrecreation. De största rekreationsvärdena utgörs av områdets stränder och kontakt med vatten samt vidsträckt utsikt från höjden i väster. Genom resevatet går delar av den tre kilometer långa *Lugna promenaden* i Boo som utgår från och slutar vid Boo Herrgård. Från Boo Herrgård går också en 4,5 kilometer lång kulturpromenad längs med vattnet, fram till Kilsvikens båtklubb och tillbaka, som berättar om flera historiskt intressanta miljöer.

Kontakten med kulturhistoriska lämningar från olika epoker berikar upplevelsen i resevatet, liksom rikligt med gamla träd och en varierande natur av olika biotoper. I den gamla parken finns tydliga spår av lek och att barn använder naturmaterial för exempelvis kojbygge och balanslekar. Resevatet kan också upplevas från vattnet med kajak eller båt och det är en vacker och stilsam tur att ta sig genom Stäket ut mot Baggensfjärden.

Byggnader, anläggningar och servitut

I resevatet finns kulturhistoriska lämningar som beskrivs ovan. Inom resevatet finns även befintliga bryggor, både för allmänt och privat bruk. Vissa av bryggorna kommer att vara kvar medan andra kommer att rivas och några tillkomma. Detta regleras i gällande detaljplan. Inga byggnader finns inom området. Inom resevatet finns ett antal servitut för bland annat väg, lastageplats och område mm vid den gamla ångbåtsbryggan.

B. PLANDEL

Övergripande mål och skötsel

Det övergripande målet med skötseln är att uppfylla resevatets syfte. Skötseln ska syfta till att bevara och i vissa fall restaurera kulturhistoriska lämningar samt att bevara och utveckla området naturvärden. Åtgärderna ska ske på ett skonsamt sätt som värnar om båda ändamålen. Detta kommer också att bidra till att öka upplevelsevärdena i resevatet. Inom varje skötselområde specificeras hur resevatet ska skötas.

Generella riktlinjer

Nedan listas några generella åtgärder som gäller i hela resevatet och som gynnar både kultur- och naturvärden.

- Sälg, rönn, hassel och bärande buskar gynnas.
- Död ved lämnas och kan även skapas där det är lämpligt, både stående och liggande. Rester efter slyröjningar och kronor från fallna träd får plockas ut.
- Fornlämningarna hålls fria från sly och annan vegetation som riskerar att skada konstruktionerna.
- Arter som är eller riskerar att bli invasiva, exempelvis jätteloka och parksallat, samt trädgårdsväxter som riskerar att kväva annan flora, exempelvis vintergröna, bekämpas på ett adekvat sätt.
- Skötselinsatser som kräver maskiner genomförs så att marktrycket blir så litet som möjligt och utförs när det är tjäle i marken eller under torra perioder för att minimera risken för markskador. Tyngre fordon undviks.
- Skötselinsatserna genomförs på ett sådant sätt att störning av djurlivet minimeras.
- Områden som stängslas in under en längre tid, för exempelvis bete, förses med grindar så att allmänheten har fortsatt tillgång till hela resevatet.
- För att ta till vara vissa intressanta trädgårdshistoriska strukturer och andra kulturhistoriska lämningar kan röjning och gallring ske. Dessa åtgärder planeras så att naturvärden bibehålls och på sikt förstärks.
- Siktlinjer kan i ett inledande skede försiktigt förstärkas mellan utsiktsplatser i resevatet genom att sly eller yngre träd med en maximal ålder på 15 år eller under 20 centimeter i brösthöjdsdiameter tas ner, exempelvis genom att friställa grövre ädellövträd och tallar. Ingen ek, senvuxna träd eller övriga träd med naturvärden tas ner.

Arbeten vid fornlämningar och kulturlämningar

Åtgärder ska utföras i samråd med antikvarisk expertis. Inom kulturresevatet är fornborgarna, skansarna samt vattenståndsmärket skyddade som fornlämningar enligt kulturmiljölagen. Till fornlämningarna hör även ett så stort område på marken som behövs för att bevara dem och för att ge dem ett tillräckligt utrymme, ett så kallat fornlämningsområde eller skyddsområde. Fornlämningarna eller dess skyddsområden får inte rubbas, tas bort, grävas ur, täckas över eller skadas. Alla åtgärder vid en fornlämning

kräver tillstånd från länsstyrelsen. Även åtgärder inom slagfältsområdena kräver tillstånd från länsstyrelsen. Slagfältens utbredning och status är inte helt utredda vilket innebär att vid markarbeten kan fornyfynd eller skyddsvärda kulturhistoriska strukturer påträffas även här. Enligt kulturmiljölagen ska såväl enskilda som myndigheter visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön, oavsett vilken typ av kulturmiljö eller lämning det handlar om. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks och begränsas. Områdets långa och mångfacetterade historia gör att sannolikheten att hitta hittills okända kulturhistoriska lämningar eller strukturer är hög inom området även utanför de registrerade lämningarna. Om något påträffas ska arbetena avbrytas och reservatsförvaltaren kontaktas.

Skötselområden

I. Fornborgar/skansar

Beskrivning

Inom området finns tre skansar L2017:2034, L2017:2215 och L2017:1643.

L2017:2215 ligger centralt i reservatet, nära vattnet. Den har en något otydlig avlång, femkantig form med 40 meter långa sidor och är uppbyggd av jordvallar som är 2-5 meter breda och 1-2 meter höga. Utmed den nordöstra vallen löper en 10 meter bred plattform. Under denna finns två stensatta kallmurade krutkällare med en nedfart vars sidor också är kallmurade. Skansen röjdes från sly under 2022. Parksallat dominerar helt som marktäckare.

De andra två skansarna ligger i hållmarkstallskog på höjder i reservatets västra och norra del och kan ha ett ursprung som fornborgar. De har rektangulär respektive kvadratisk form med cirka 30 meter långa sidor. Båda skansarna är uppbyggda av stenvallar som till stora delar har raserats och i dagläget är upp till 0,75 meter höga. Utöver stenvallarna har skansarna kvadratiske, kallmurade uppbyggnader på de högsta punkterna. Fornvårdsåtgärder planeras i samråd med länsstyrelsen.

Bevarandemål

Skansarna ska vara väl synliga och skyddas mot skador orsakade av rötter. Skansen med jordvallar och krutkällare bör därför inte vara beväxt med vedartad eller hög växtlighet. Skansarna på höjderna ska hållas fria från sly och annan vegetation som riskerar att skada konstruktionerna men äldre träd av hållmarkskaraktär eller med höga naturvärden lämnas kvar. Skansarna ska vara trygga och säkra att besöka men åtgärder som riskerar att skada lämningarna får inte vidtas.

Skötselåtgärder

Restaureringsåtgärder:

- Krutkällarna och källaringångarna i skansen L2017:2215 säkras från ras. Möjliga restaureringsåtgärder utreds.

Löpande åtgärder:

- Stenskansarna röjs fria från vedartad växtlighet cirka vart 5:e år. Växtlighet med

höga naturvärden bevaras, under förutsättning att forn- och kulturlämningar inte skadas.

- Jordskansen slås årligen med skärande redskap och växtmaterialet förs bort. Slyvegetation hålls nere. Alternativt kan området betas.
- Avstängningar eller andra åtgärder för allmänhetens säkerhet utförs i de fall reservatsförvaltaren finner det lämpligt.

2. Lövrik barrnurskog (cirka 1,6 hektar)

Beskrivning

Längst i öster finns ett mosaikartat område med hällmarkstallskog och lövrik tallnurskog. Skogen står i en sydvänd slänt med branter, hållar och med en fornlämning i form av en försvarsskans på krönet. Skötselområdet domineras av mycket gammal tall som hyser en stor mängd värdefulla strukturer. Buskskiktet består till stor del av enstaka äldre enbuskar medan fältskiktet domineras av ljung, blåbärsris, fallen förna, triviala arter av gräs och mossor samt enstaka exemplar av blåsippa och liljekonvalj. Här finns rikligt med spår av tidigare brand. Insprängt i tallskogen i norr mot Djurgårdsvägen finns en mindre, kulturpåverkad yta med liten husgrund, öppen gräsmark och syrener.

Längre ner i slutningen är inslaget av lövträd som spridit sig från parken större. Bland införda arter märks ädelgran, bok och gullregn medan ek och björk är ursprungliga arter. Lövinslaget är väsentligt yngre än tallen. Här finns också inslag av grova torrträd av tall och högstubbar av björk. Vintergröna har spridit sig och täcker på flera ställen marken där den kväver annan flora. Södra delen av skötselområdet ligger inom slagfältet från 1719 års fältslag. Här finns även husgrunder och andra kulturhistoriska strukturer som hör till den tidigare bebyggelsen, bland annat en terrasserad stig som leder från Saltstigen upp till skansen.

Längst i öster rinner en liten bäck ner mot Fladen. Området här är mer lövdominerat med bland annat medelålders lövträd av klibbal, björk, fågelbär och ek. Längst ner mot vattnet finns rikligt med vitfryle vilket tyder på att gräsfrö tidigare såtts in.

Bevarandemål

Skog som domineras av gammal tall med en hög andel död ved i olika nedbrytningsstadier. I den södra delen ska inslaget av lövträd, främst ädellöv, vara större med en stor förekomst av grova och gamla träd. Fältskiktet ska ha inslag av lägre, bärande buskar. Längst i öster ska lövträden dominera och gynnas, däribland alar med socklar som ska behålla sin form och täthet, grova och gamla träd samt ädellöv. Kulturlämningarna ska hållas fria från sly och vegetation för att öka synligheten och minska risken för framtida skador.

Restaureringsåtgärder av den gamla parken och trädgårdarna kan genomföras på sikt.

Skötselåtgärder

Restaureringsåtgärder:

- Den terrasserade stigen mellan Saltstigen och skansen röjs fram och synliggörs utan att den förstärks eller byggs om.
- Husgrunder och andra kulturhistoriska lämningar och strukturer som hör till den tidigare park- och trädgårdsmiljön vid sommarvillorna röjs fram.

- Parken och trädgårdarna kan eventuellt restaureras i enlighet med en trädgårdsantikvarisk utredning, se skötselområde 5.
- Bäckfåran längst i öster kan återställas till en mer naturlig miljö.
- Området kan stängslas in för bete med syfte att hålla tillbaka invasiva arter eller arter som breder ut sig och kväver annan flora.

Löpande åtgärder:

- Kulturlämningarna röjs kontinuerligt.
- Död ved lämnas på lämpliga platser och faunadepåer kan skapas.
- Äldre tallar, ädellöv och träd som har förutsättningar att bli stora friställs vid behov.
- Al, hassel, fågelbär och andra lövträd gynnas i de mer lövdominerande områdena längst i öster.
- Partier med unga tätt växande tallar glesas varsamt ut vid behov.

3. Hällmarkstallskog (cirka 1,7 hektar)

Beskrivning

Längst i väster finns ett större område med gammal hällmarkstallskog där tallarna är senvuxna och hyser rikligt med värdefulla strukturer. Högst upp på krönet ligger en fornborg/skans. Buskskiktet består av enstaka gamla enbuskar medan fåltskiktet domineras av ljung, blåbärsris, lingon samt triviala arter av gräs. Hela området hyser även rikligt med spår av tidigare brand. Hällmarkerna sluttar brant i alla väderstreck och närmare Lännerstasundet blir lövinslaget påtagligt. Mot Sieverts väg övergår tallskogen till en lövrik barnnurskog som domineras av gamla och ställvis grova tallar. Här finns också inslag av gran, ek, asp och björk och på sina ställen är granen mer dominerande. Skogen är genomgallrad och död ved saknas, liksom ett befintligt buskskikt. Vitfryle är rikligt spridd i stora delar. Slutningarna mot Gammeluddsvägen och Sieverts väg ligger delvis inom slagfältet från 1719 års fältslag.

Mål

Gammal talldominerad skog med inslag av gran och olika lövträd samt en hög andel död ved i olika nedbrytningsstadier. Stor förekomst av gamla träd, grova träd och lövträd, särskilt ädellöv.

Åtgärder

Restaureringsåtgärder:

- Grov tall och ek friställs varsamt.

Löpande åtgärder:

- Död ved lämnas där det bedöms lämpligt.
- Äldre och grova träd gynnas och friställs vid behov.
- Träd som har förutsättningar att bli stora friställs där det är möjligt.

4. Blandskog (cirka 0,2 hektar)

Beskrivning

Blandskogen består av en lövrik barrskog där trädskiktet främst domineras av äldre tallar men där även gran, ek, bok, säl, asp, björk, lönn, ask och parklind förekommer. Hela området sluttar ner mot Gammeluddsvägen. I fältskiktet dominerar blåbärsris och triviala gräsarter men även blåsippa har påträffats. Här finns också otydliga lämningar efter den rivna sommarvillan Hagen 9 som legat vid vägen ner till Gammeludden. Skötselområdet ligger delvis inom slagfältet från 1719 års fältslag.

Mål

En varierad gammal barr- och lövskog med ett stort inslag av ädla lövträd, grova och gamla träd. Husgrunder samt andra strukturer och lämningar som hör till den tidigare park- och trädgårdsmiljön vid sommarvillorna synliggörs. Den gamla parken och trädgårdarna kan eventuellt restaureras.

Åtgärder

Restaureringsåtgärder:

- Enstaka tallar kan friställas.
- Husgrunder och andra kulturhistoriska lämningar och strukturer som hör till den tidigare park- och trädgårdsmiljön vid sommarvillorna röjs fram.
- Parken och trädgårdarna kan eventuellt restaureras i enlighet med en trädgårdsantikvarisk utredning, se skötselområde 5.

Löpande åtgärder:

- Gamla och grova träd friställs vid behov. Träd som har förutsättningar att bli stora gynnas.
- Död ved lämnas där det är lämpligt.
- Kulturlämningarna röjs kontinuerligt.

5. Park (cirka 1,6 hektar)

Beskrivning

Den gamla parken som hör till de nu rivna sommarvillorna från 1800-talets sista decennier breder ut sig centralt i reservatet, från lekplatsen ner mot vattnet och längs med Saltstigen. Det är en förvildad park och strandskog med flera bevarade kulturhistoriska spår såsom husgrunder, dammar, stigar och andra trädgårdsstrukturer. Saltstigen är områdets äldsta väg med stensatt vägbank närmast Gammeluddsvägen. Norra delen av skötselområdet ligger inom slagfältet från 1719 års fältslag. Intill lekplatsområdet finns vattenståndsmärket från Tessins muddringsarbeten år 1704, med lämningsnummer L2013:8499. Hällen där märkena är inhuggna är knappt synliga på grund av höjd marknivå och tät sly- och buskvegetation.

Flertalet grova, ihåliga eller gamla lövträd förekommer och fler har funnits som fällts. Trädskiktet innehåller flera införda trädslag som planterades under 1800-talets senare del. Bland dessa märks idag mest parklind. Grova almar och askar, hästkastanj, sykomorlönn samt ett par ihåliga lönnar tillhör också parken. Av barrträd märks ädelgran, ädelcypress och ett par grova och höga tujor. Även tall, bok och enstaka gran förekommer. I strandzonen finns flera gamla ihåliga klubbalar. I buskskiktet finns stora snår av spirea, kaprifol, benved

och sibirisk ärtbuske. Andra arter är bland annat hassel, syren, hägg och hagtorn. Parkgröen är vanlig.

Vid platsen för Östra Stäkets sommarvilla samt skansen nära vattnet dominerar parksallat i fältskiktet. Norr om skansen finns en ung tätvuxen ädellövskog med alm och ask. Flera almar är döda, troligen drabbade av almsjukan. Många avverkade lövträd har lämnats kvar och används bland annat för lek av barn som byggt balanshinder och kojor, detta bör bevaras och säkras upp så att de fortsättningsvis kan användas för lek.

Längs med vattnet går en strandpromenad från reservatets gräns i väst till öst. Stranden varierar mellan naturlig strand och kallmurad strandskoning av natursten. Strandskoningen har på flera ställen rasat och glidit ut mot vattnet. Längst i väster finns också rester av en gammal ångbåtsbrygga där stensättningen har rasat ut i vattnet.

Mål

Återskapad parkmiljö med synliga strukturer, kulturhistoriska lämningar som är fria från sly och vegetation för att minska risken för framtida skador och öka deras synlighet.

Vattenståndsmärket ska vara väl synligt från stigen mellan lekplatsen och stranden. Området ska ha en halvöppen karaktär som domineras av gamla, grova ädellövträd, al, inplanterade arter och blommande buskar. Genomsikt ska finnas kring skansen. Saltstigen ska vara framkomlig och behålla sin ursprungliga karaktär så långt det är möjligt.

Restaureringsinsatser kan utföras utifrån resultaten från en trädgårdsantikvarisk utredning.

Åtgärder

Restaureringsåtgärder:

- En fördjupad trädgårdsantikvarisk utredning ska utföras innan någon restaurering av den äldre trädgården påbörjas. Även återställning av gamla gångvägars sträckning ska föregås av kart- och fältstudier så att god hänsyn kan tas till områdets trädgårdshistoria.
- Vattenståndsmärket röjs fram och en varsam sänkning av marknivån intill hällen kan göras efter tillstånd från länsstyrelsen.
- Partier med yngre lövskog gallras för genomsikt.
- Värdefulla träd friställs vid behov.
- Stora vackra hasselbuketter och olika buskarter friställs.
- Död ved läggs på utpekade solbelysta platser utan att läsbarheten av de kulturhistoriska lämningarna påverkas negativt.
- Restaurering eller säkring av den gamla ångbåtsbryggan.

Löpande åtgärder:

- Invasiva arter bekämpas.
- Slätter eller bete där reservatsförvaltaren finner det lämpligt.
- Rönjning och gallring där reservatsförvaltaren finner det lämpligt, i enlighet med den trädgårdsantikvariska utredning som tas fram.

6. Vatten och vassområde (cirka 1,3 hektar)

Beskrivning

I södra delen av reservatet finns en zon med vattenområde. Här finns ett flertal bryggor, både mindre privata där flera är trasiga och en större allmän brygga. Vattenområdet ingår i ett riksintresse för kommunikationer, sjöfart – farled och trafikeras av bland annat skärgårdsbåtar från Stockholm. Öster om Gammeluddshemmet finns en mindre grund vik, cirka 0,5 meter djup, där bladvass växer på hälften av ytan och där sothöna rapporterats häcka. Tidvis förekommer sjöfågel i vattenområdet. Det kan finnas potential för fisklek i viken men det är troligt att den omfattande vattenomsättningen i viken påverkar rom och yngel negativt och detta behöver undersökas närmare. Strandzonen är utsatt för en hög vågexponering då det passerar mycket båttrafik genom Stäket som också gör att området är bullerpåverkat. Stranden är till stora del utfylld och stensatt och botten karaktäriseras av hårda bottenstrukturer med mycket sand och grus. Vid inventeringen 2025 sågs en hel del storspigg, några abborrar och en fjolårsgädda i Fladen. Vattenområdet bedöms ha visst naturvärde.

Mål

Fortsatt naturlig strandzon med naturlig bottenvegetation i den mån det är möjligt. Den grunda viken med vassområde bevaras naturlig men på sikt kan åtgärder genomföras för att öka dess betydelse för djurlivet.

Åtgärder

Restaureringsåtgärder:

- Möjliga åtgärder för att förbättra för fisk, särskilt i den grunda viken öster om Gammeluddshemmet med syfte att skapa en grund vik för fisklek och fågelliv. Det behöver utredas vad som ur kulturmiljösynpunkt är möjligt att genomföra.

Löpande åtgärder:

- Vasslåtter vid behov, tidpunkten anpassas till djurlivet.

7. Lekplats

Beskrivning

Lekplatsområdet ligger söder om korsningen Gammeluddsvägen/Saltstigen. Här kommer en lekplats att byggas ut med tillhörande dagvattenanläggningar inom detaljplanen för Sydöstra Lännersta 2 (område W).

Bevarandemål

Lekplats för boende i närområdet och reservatets besökare. Befintlig vegetation samt bebyggelse- och trädgårdsstrukturer som hör till Västra Stäket sparas där det är möjligt.

Skötselåtgärder

Restaureringsåtgärder:

- Anläggning av lekplats i samband med att detaljplanen för Sydöstra Lännersta 2

(område W) byggs ut.

Löpande åtgärder:

- Skötsel av lekplatsytor, lekutrustning och vegetation utförs av kommunens parkförvaltare.

Anordningar för friluftslivet

Beskrivning

Baggensstäket är ett område för närrekreation i södra Boo. Kontakten med vattnet erbjuder en attraktiv strandpromenad. Reservatet har vackra utsiktspunkter från de två skansarna på höjderna i öst och norr. Härifrån finns möjlighet till vissa utblickar mot Skogsö naturreservat och farleden där skärgårdstrafik från Stockholm går. I delar av den gamla parken finns områden som tydligt används av barn som byggt balanshinder och kojor. Förutom strandpromenaden finns Saltstigen som är en bredare äldre gångväg. I övrigt finns det gott om upptrampade stigar och på vissa platser syns spår av äldre dragningar som går att hitta på gamla kartor. Parkeringsplatser finns i anslutning till reservatet, ingen kollektivtrafik stannar i närheten.

Bevarandemål

Entréer, friluftsanordningar och information ska vara i gott skick, förhöja besökarens upplevelser och bidra till att syftet med områdesskyddet uppnås. Friluftslivet kanaliseras genom att vissa områden har tillgängliga och tydligt markerade gångvägar medan andra områden är fria från anordningar och erbjuder stillhet och tystnad.

Skötselåtgärder

Samtliga anordningar ska placeras och anläggas med stor försiktighet och hänsyn till de kulturhistoriska lämningarna ovan och under mark. Gångvägarna i området ska generellt ha ett traditionellt utseende och god framkomlighet. Stigar behålls naturliga och kan märkas upp men iordningställs med slitlager av grus endast vid behov för att öka tillgängligheten.

Restaureringsåtgärder:

- Reservatsskyltar tas fram och sätts upp enligt karta över *Anordningar för friluftsliv* eller där reservatsförvaltaren finner det lämpligt.
- Informativa skyltar om kulturhistoria respektive värdefull natur sätts upp där reservatsförvaltaren finner det lämpligt.
- Bänkar, bänkbord eller enklare naturanpassade sittplatser kan placeras ut vid utsiktsplatser, längs med större stigar, invid entréer eller där reservatsförvaltaren finner det lämpligt.
- Stigar märks upp där reservatsförvaltaren finner det lämpligt.
- Vissa gångvägars historiska sträckning kan återställas efter historiska kartor. Om senare trädgårdsantikvarisk utredning konstaterar ytterligare dragningar kan även dessa iordningställas.
- Enstaka trappsteg i trä, åsnetrappa eller ledstänger anläggs vid behov.
- Kallmuren längs med södra sidan av Saltstigen restaureras vid behov.

I samband med att detaljplanen för Sydöstra Lännersta 2 (område W) byggs ut genomförs nedanstående åtgärder:

- Gångvägen från Gammeluddsvägen till lekplatsen iordningställs för att klara sköselfordon till lekplatsen. Detta utförs med ett slitlager av stenmjöl.
- Strandpromenaden som är en del av lugna promenaden breddas där så är möjligt till cirka 1,5 meter genom att påföra nytt bärlager och slitlager. Stigens bredd ska anpassas efter befintliga träd och befintlig terräng, vilka ska bevaras.
- Strandskoningen utmed vattnet restaureras.

Löpande åtgärder:

- Gränsmarkeringar underhålls vid behov.
- Anordningar för friluftslivet ses över kontinuerligt och rengörs eller repareras vid behov.
- Större gångvägar och stigar hålls fria från nedfallna träd eller ris och grenar som kan uppstå vid skötselåtgärder.
- Skräp, klotter och dumpningar tas omhand löpande.

Jakt och fiske

Jakt och fiske regleras inte i reservatsföreskrifterna.

Utmärkning av reservatets gräns

Utmärkning av reservatsgränsen ska utföras snarast efter att reservatet vunnit laga kraft och i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

Dokumentation och uppföljning

Genomförda skötselåtgärder i reservatet dokumenteras och följs upp löpande. Vid behov kan inventeringar och provtagningar genomföras för att följa upp förändringar av kultur- och naturförhållanden i reservatet.

Revidering

Skötselplanen gäller tills vidare, men bör ses över och revideras vid behov. Om inte tidigare kan det vara lämpligt att revidera skötselplanen cirka vart 15:e år.

Källförteckning

Artdatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet. Artportalen. <https://www.artportalen.se/>, 2025-03-13.

Bovin, M. 2020. Grön infrastruktur i Nacka kommun och ekologiska samband för arter knutna till gammal ädellövskog och gammal barrskog. WSP och Nacka kommun.

Englund, T. 2005. Slaget vid Södra Stäket 1719. Vad kan en arkeologisk undersökning bidra med vid Gammeludden? Koldalsbladet nr 93.

Englund, T. 2008. De första detektorsvepen på Gammeluddens slagfält. Koldalsbladet nr 104 (5 sidor).

Englund, T. 2008. Historiecenter vid Fisksätra. Baggensstäket som arena för upplevelseturism. 1000 år av militär aktivitet. Uppdrag åt Nacka kommun.

Englund, T. 2009. Kulturhistorisk utredning av Gammeludden. Svensk konfliktarkeologi.

Englund, T. och Lindström, J. 2006. MAS-projekt Baggensstäket – slagfältsarkeologi på och under vattnet. Marinarkeologisk tidskrift nr 4.

Englund, T. och Winroth, L. 2009. Attacken mot Gammeluddens skans. Lund, Riksantikvarieämbetet, UV syd dokumentation av fältarbetsfasen 2009:4.

Eklund, S. 2016–2019. Digital skogsskötselplan till Nacka kommun. Skogsstyrelsen.

Fasth, T. 2009. Stäket-Saltstigen, Naturvärdesinventering och synpunkter på skötsel och avgränsning av resevat (arbetsrapport).

Franzen, B. 2009. Inventering av forn- och kulturlämningar inom planerat upplevelsemuseum vid Baggensstäket. BREJA.

Hammarlund-Larsson, C. 1987. Nacka kommun, kulturhistoriska miljöer. Nacka kommun.

Hamrén, U. Jansson, D. Littke, H. Vogel, E. och Wester, M. 2024. Spridningsanalys groddjur och pollinatörer i Nacka kommun, kommunövergripande analyser av habitatnätverk för groddjur och pollinatörer. Ekologigruppen AB.

Jansson, E. Alfred. 1946. Boo sockens historia. Stockholm, Nordiska bokhandeln.

Josephson, M. Öberg Lindevall, M. och Waldton Lézin, Å. 2008. BooBoken, Saltsjö-Boo – Nu och då.

Linde, G. 1946. Ortnamn vid Baggensstäket. Särtryck ur Ortnamnsällskapet i Uppsala årsskrift.

Linde, G. 1947. Baggensstäket En historik. Särtryck ur Samfundet S:t Eriks årsskrift.

Nacka kommun. 2011. Kulturmiljöprogram för Nacka kommun 2011. Miljö och Stadsbyggnad.

Nacka kommun. 2016. Baggensstäket kulturresevat i Nacka kommun, föreskrifter - avgränsning - skötselplan. Förslag till beslut NTN dec 2016. Nacka kommun.

Nacka kommun. 2018. Översiktsplan för Nacka kommun.

Nitare, J. 2019. Skyddsvärd skog – Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvårdsbedömning. Jönköping, Skogsstyrelsen

Riksantikvarieämbetet. Fornsök. <https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/>, 22-11-11.

Riksantikvarieämbetet. 2017. Digital handbok för bildande och förvaltning av kulturresevat.

Rundkvist, M. 2006. Vikingatida båtliv i Nacka. Ett meddelande från Saltsjöbadens hembygdsförening nr 26.

Sandahl, O. T. 1880. En entomologisk utflykt till "Östra Stäket" å Wermdön. Entomologisk tidskrift 1880:4.

Sjöberg, A. 2025. Marin naturvärdesinventering (NVI), Nacka kommun 2025 – granskningsversion. Naturvatten i Roslagen AB.

Sjöberg, L. (redaktör). 1998. Det levande Lännersta, antologi med relevanta artiklar av bl.a. Alf Åberg, Gösta Hultén, CO Östling.

Ullman, M. 2006. Rysshärjningarna på Ostkusten sommaren 1719.

Väg och Miljö AB. 2022. Naturvärdesinventering Baggensstäket, Nacka kommun.

Östling, C. O. 1985. Stäket, opublicerad dokumentation i Boo hembygdsförenings torpinventering.

Östling, C. O. "Baggensstäket" utgiven 1993, rev 1998 och 2006. Boo hembygdsförenings skriftserie.

Östling, C. O. Stäket, pärm ur Boo hembygdsförenings arkiv med bland annat tolkningar av historiska kartor.

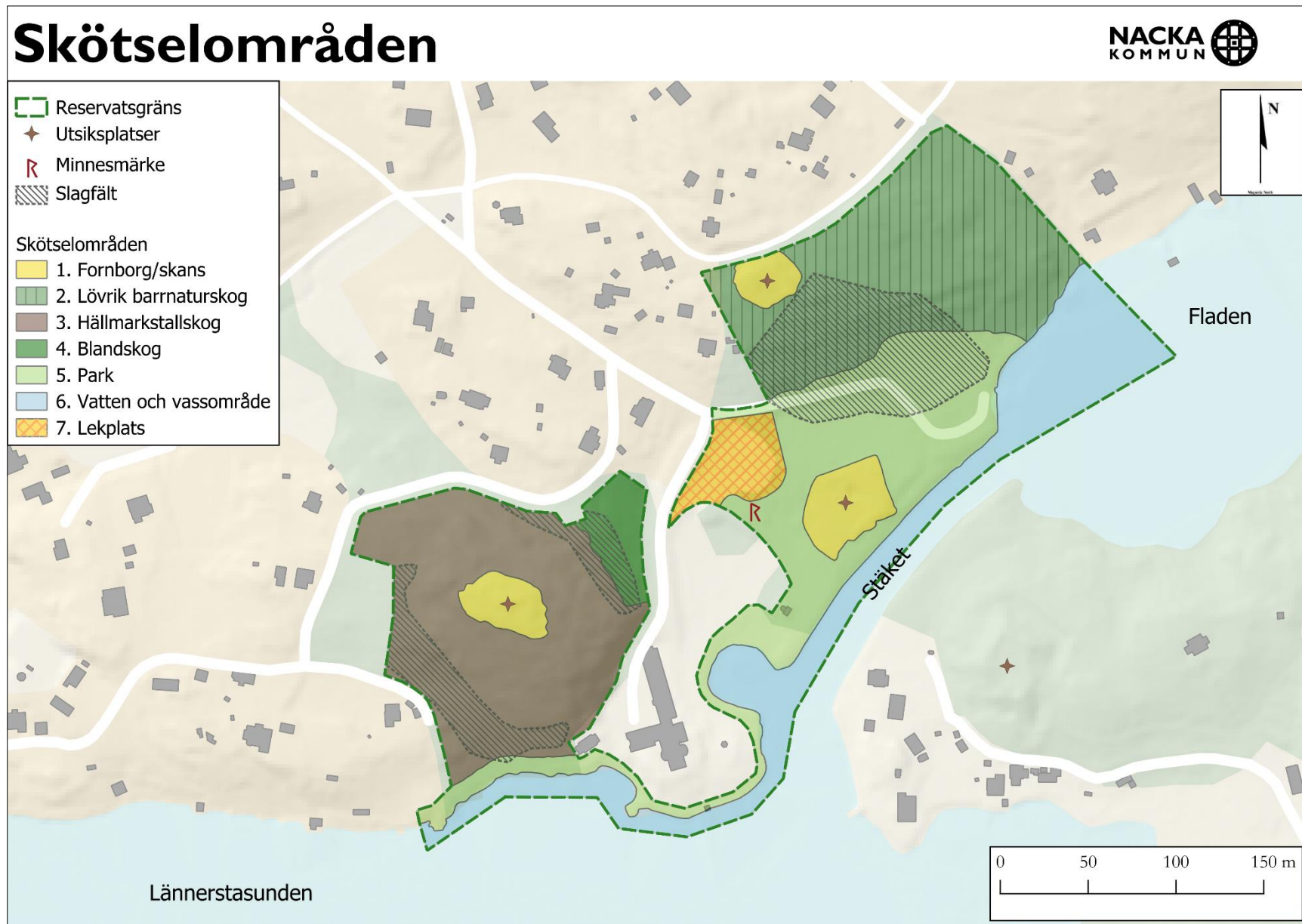
Bildkällor

Boo Hembygdsförening. Tolknningar och avbildningar av kartor utförda av Carl Oscar Östling.

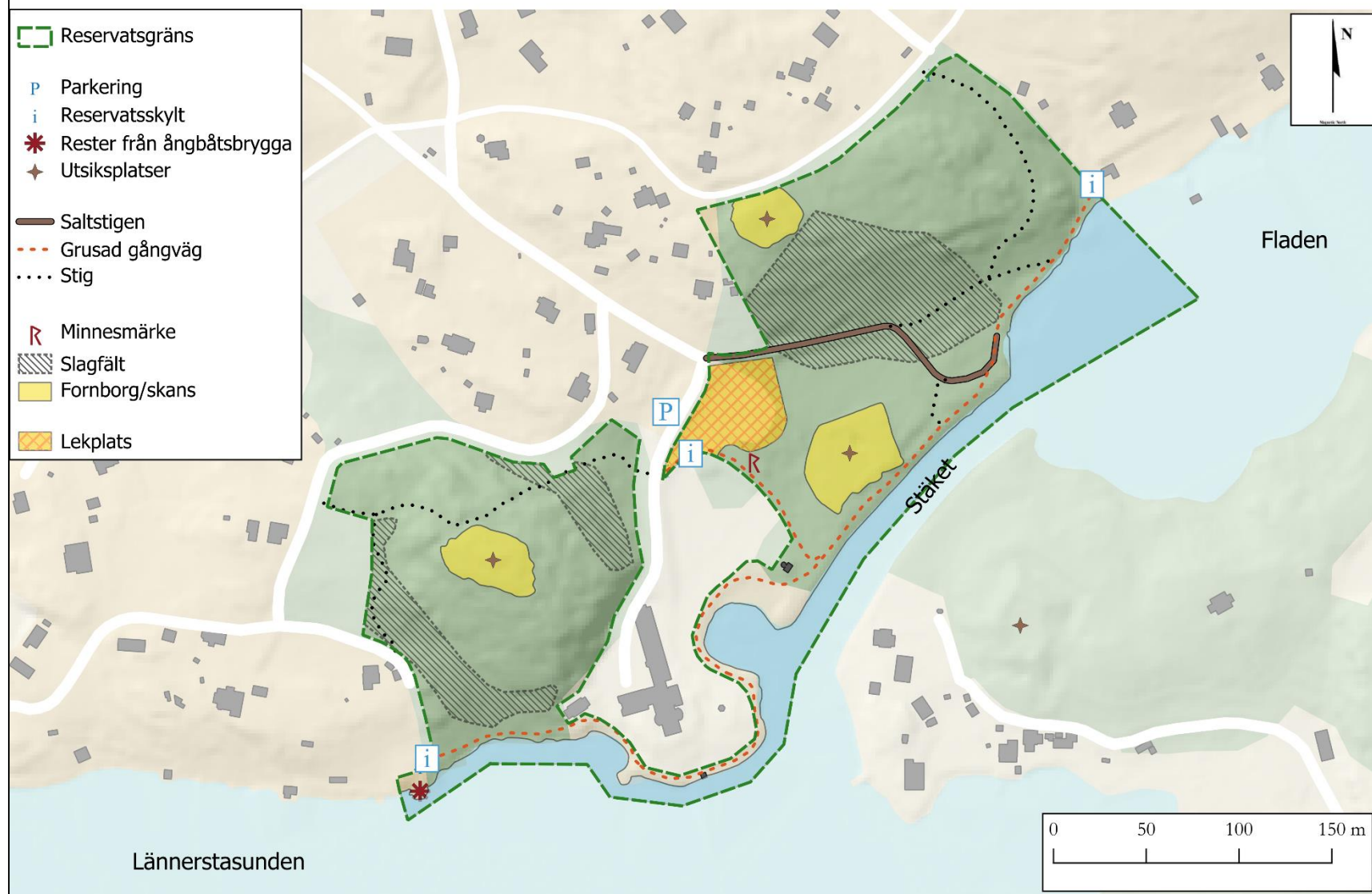
Krigsarkivets kartor

Lantmäteriets Historiska kartor

Stockholms läns museum

Anordningar för friluftsliv

Föreskrifter, avgränsning och skötselplan har under 2022-2025 reviderats och kompletterats genom bland annat omDispositionering av dokumentet och översyn av föreskrifter och skötselplan. Nya inventeringar har också arbetats in. Handläggare har varit Anna Herrström och Johannes Kruusi. Kartor har tagits fram av Anna Herrström.

Medverkande i framtagandet av tidigare versioner av reservatshandlingen som detta dokument grundar sig på har varit Roger Grönwall (Nacka kommun), Patrik Tronde och Klaus Stritzke (Sven A Hermelin AB), Tomas Englund (Svensk konfliktarkeologi), Tomas Fasth (Pro Natura), Britt Marie Franzén (Breja) samt Åsa Wilke och Sofia Sjödin (Wi landskap AB).

2025-10-24

BESLUTSHANDLING

Dnr NTN-2023-00024

Dnr KFKS-2025-00987

Datum: XX

Dnr: KFKS-2025-00987

Hur man överklagar

Kommunens beslut kan överklagas. Överklagan ska vara skriftlig och ställd till Länsstyrelsen i Stockholms län men skickas till Nacka kommun på postadress: Registrator, Nacka kommun, 131 81 Nacka. Överklagan kan också skickas via e-post till registrator@nacka.se. Överklagan ska ha inkommit senast tre (3) veckor från den dag klaganden fick del av beslutet. Klaganden anses ha fått del av beslutet den dag kungörelsen varit införd i ortstidningen alternativt den dag klagande undertecknat delgivningskvitto eller mottagningsbevis.

Av överklagan ska det tydligt framgå vilket beslut det är som överklagas samt hur och varför beslutet ska ändras. Överklagan ska undertecknas med namn, adress, telefonnummer och ärendets diarienummer, KFKS-2025-00987.